د افغانستان د بشری حقوقو خپلواک کمیسون

د افغانستان د بشری حقوقو خپلواک کمیسون- یوناما

د سیاسی حقونو ګډه څارنه
د ولسمشری او ولایتی شورا ټاکنی
دریم راپور
۱ اګست- ۲۱اکتوبر 2009

په افغانستان کی د ملګری ملتونو مرستندویه پلاوی

یوناما

د مطالبو فهرست

د موندنو لنډیز (3)

پیژندنه (4)

I. نا امني او بیروني (5)
ټاکنو ته په سیالی کی د تاوتریخوالی او تهدید ډیروالی (5)
د ټاکنو په ورځ نا امنی (5)

II. د رایي اچوني حق (6)
نا امنی او رایې اچونه (6)
د رایي اچوني د مرکزونو او ځایونو یو ځای کول او بې ځایه کول (7)
د ښځو ونډه (7)

III. سرغړونی او بی نظمي (8)
- د رایې د پاڼو د بکسونو ډکول (10)
- *د رایي اچوني په مرکزونوکي* انتخاباتی مبارزه *کول او رایه ورکوونکو ته لارښوونه* (11)
- *د رایې ورکولو* ګڼ شمیر *کارتونه* (12)
- دنورو په نمایندګی *رایه اچونه* (13)
- *د ښکته عمر لرونکو کسانو رایه ورکوونه* (13)
- *نیمګړتیاوی* (13)

IV. د بیان آزادي (13)

V. نتیجه (14)

پای نوټونه (16)
لومړی ضمیمه ـ د تفتیش او بیا شمیرنی د ارزونی په اړه د ټاکنو د شکایتونو د کمیسیون کړنلاره

د موندنو لنډيز

- ټاکني په داسې شرايطو کې وشوې چې د لوژيستکې او د بشري منابعو د ستونزو په څنګ کې نا امني هم موجوده وه. دا لومړنۍ ټاکنې وې چې د افغانستان د ټاکنود خپلواک کميسيون له خوا په کلی توګه په مخ وړلی او تنظيم شوې وې او د افغان ملي امنيتی ځواکونو د ټاکنو لپاره د امنيت د سنبالولو مشری په غاړه درلود. دا هم لومړی ځل وو چه د بنديانو او په روغتونونو کې د ناروغانو لپاره ترتيباب نيول شوی وو چې خپل رايې وکاروي.

- د حکومت ضد عناصرو له خوا د نا امني زياتې پيښې د ټاکنو په برابرتيا او سرته رسولو کې ډير عمده عامل ګڼل کيده. د افغان ملي امنيتي ځواکونو له هڅو سره نا امني وضعې د افغانانو په پريکړه باندې چې په ټاکنو کې برخه واخلي او که نه اغيزه درلوده.

- د ټاکنو په ورځ دومره حملې او د ډاروني بيل شکلونه وليدل شول چې په ۱۵ کلونو کې چا نه وو ليدلی. د خواشيني خبره دا وه چې ۳۱ ملکي کسان ووژل شول په شمول د ټاکنود خپلواک کميسيون د ۱۱ تنو، او هکدارنګه ۱۸ افغان ملي پوليسو او۸ افغان ملي اردو ووژل شول.

- د ملي امنيت د شورا امر له داخلي او بين المللی خبري رسينو څخه غوښتی دی چې د رايې اچونې په ورځ د تاوتريخوالی د پيښو په باب راپورونه ور نکړي. د يو شمير ژورنالستانود نيولو تر څنګ دغه امر د بيان پر آزادي منفی اغيزی درلود. زياتو محلي خبري رسنيو د ټاکنو په ورځ د تاوتريخوالی د پيښو د راپور ورکولو څخه ډډه کړيوه.

- د راجسټر شويو کسانو څخه يوه په دريمي برخې رايې اچولې. دغه رقم له هغه شمير څخه ډير کم دی چې په تيرو ټاکنو کې ثبت شوی و. د رايې اچوونکو شمير په ټولو سميو کې يو شانته نه و. له جګړې څخه په متاثره شويو منطقو کې د رايې اچوونکو شمير کم و، خو په مرکزي، شمالي او شمال شرقي برخو کې د هغوي شمير ډير و.

- که څه هم افغاني ښځې په سياسي چارو کې زياته ليوالتيا ښيي، خود سړو په پرتله دوی په ټاکنو کې لږ برخه واخيسته. نا امنی او کلتوري او اجتماعي بنديزونو د ښځو د برخې اخيستنې مخنيوی وکړی.

- په ټاکنو کې د ټګيو برګيو او بې نظمی په اړه زيات شکايتونه شوې دي، په تيره بيا په دې باب چې د رايو صندوقونه د رايو له پاڼو څخه ډک شوی وو. دغه راز جعل کاري په مرکزي، جنوبي، جنوب شرقي او شرقي برخو کې عادی وه. د هيواد په ځينو برخو کې د بل چا پر ځای رايه ورکول، د ماشومانو له خوا رايې ورکول، د رايو د راجستر له کارتونو څخه څو ځله استفاده کول ليدل شوی دي. دغه راز د رايی په اکثره مرکزونو کی د درنګ د ناوړه استفاده، د کارتونو د سوري کولو د ماشين ناکاره توب او د راپور شوی درغليو د ادعا ګانو په اړه په پراخه کچه راپورونه شوی چه د ټاکنو په پروسه باندې د رايه اچوونکو باور کم کړی دی.

- په افغانستان کی د رايه اچوونکو د خپل نوماند د انتخاب حق ازادی د ټولنيز رواجونو لخوا محدود شويدی. د ټولنی د خوښی د نوماند انتخاب ځنی وخت د نفوذ لرونکو مشرانو يا په ډليځ شکل ټاکل کيږی. د انفرادی رايه ورکونکو د انتخاب ازادی لا نوره د نوماندو،د دوي د استازو، محلي قوماندانانو او د ټاکنو د خپلواک کميسيون د کارمندانو له خوا په دې ډول محدود شوی دي چې رايه اچوونکو ته د رايه اچونې په مرکزونو کې هدايات ورکول يا بيرول او هلته يې کمپاين کاوه.

- د اکتوبر په ۲۰ د ټاکنو خپلواک کميسيون اعلان وکړ چی د نومبر په ۷ د ولس مشر کرزی او ډاکټر عبدالله عبدالله تر منځ به د ټاکنی دويم دور تر سره کيږی. . د اکتوبر د ۱۸ نيټی اعلان په اساس د ټاکنو د خپلواک کميسيون د محاسبی له مخی د لومړی سر کی کانديد رايی له ضروری ۵۰ په سلو کی اندازی نه چی د دوهم

دور ته تللو څخه مخنيوی لپاره لازم بلل کيدلی، راتيتی شوی. په همدی ورځ په يوه خبر کنفرانس کی د امريکايی سناتور جان کيری او د د ملګرو ملتونو د ځانګړی استازی، کای ايده په حضور کی رئيس جمهور کرزی ومنله چی د انتخاباتو د دوهم دور تر سره کيدل ضروری وو.

بې له دې چې د ټاکنو خپلواک کميسيون او د ټاکنو د شکايتونو کميسيون د نتيجو پروسه متاثره شي، د جعل کاريو اندازه او ماهيت د ټاکنو د اعتبار په اړه يوه توده مباحثه راپيدا کړې چې ښايي له ټاکنو څخه وروسته سياسی اوضاع تر اغيزې لاندې راولي.

پيژندنه

د رياست جمهوری او ولايتی شورا ټاکنی په ۲۰ اګست ۲۰۰۹ د سختو شرايطو او ويری په مهال په جنوب، جنوب لويديځ او د شمال په ځينو برخو کی تر سره شوی چی ښځو په نسبی توګه د هيواد په ستونځمنو برخو کی چرته چی د تاو تريخوالی او او درغلی ويره وه په ټيټه کچه ونډه واخستله. سره له دينه هم د هيواد په مختلفو برخو کی افغانانو ټينګ هوډ کړی ووچی خپله رايه استعمال کړی . د نړيوالو څارنکو هيئت[1] او نور زياتو ته څرګنده شوه چی د ټاکنو تر سره کول افغان ولس لپاره يوه لويه لاس ته راوړنه وه چی ديموکراتيکی پروسی[2] سره يی خپله ژمنتيا ښکاره کړه .

دا لومړی ځل ټاکنی دی چی په بشپړه توګه د افغانستان د ټاکنو خپلواک کميسيون په واسطه تنظيم او تر سره کيری .د يو څو ځايونو پرته د ټاکنيز مواد په خپل وخت او خوندی توګه ورسول شو او لوجستيکی مرستی په مسلکی توګه سنبال شوه. د ۶۲۱۰ ټاکنيزو مرکزونو [3] څخه زيات يی په ټاکلی وخت پرانستل شول چی ټول ۱۲۰،۴۶۲ ټاکنو کارکونکی[4] په دی کی ګمارل شوی و. د ۲۰۰۴ او ۲۰۰۵ کلونو ټاکنو[5] په پرتله دا ځل زيات شميرد ټاکنو مرکزونو فعاله وو.[6]

د لومړی ځل لپاره افغانان د ځانګړی غوښتنی سره د رايی ورکولو جوګه شول. د ځانګړی ترتيباتو له امله د ملی اردو او ملی پوليسو پرسونل ،داخلی بی ځايه شوی خلک ،راستانه شوی کډوال ،بنديان (کوم چی د محکمی لخوا د رايی ورکولو حق څخه نه وو محروم شوی) او په روغتون کی بستر اتباع ددی جوګه کړل چی رايه استعمال کړی. د ټاکنو خپلواک کميسيون (۸۲) اضافه د ټاکنو مرکزونه چمتو کړی وو چی د خاص ضرورت له مخی د رايه ورکولو اسانتيا برابری کړی. د ياد وړ ده چی د ۱۳۴۱ څخه ډيرو بنديانو په شمول د ۱۷ ښځو په کابل ،خوست او پروان ولايتونو[7] کی رايی استعمال کړی.

سره له دينه ګڼ شمير څارونکی او د نوماندانو استازی د هيواد د نا امنه سيمو پرته په ټول هيوادکی د ټاکنو په ډيرو مرکزونو کی موجود وو. دټاکنو مرکزونو کی د هغوی شتون ايله دومره وو چی د درغلی مخنيوی وشی ،او په ځانګړی توګه د نوماندانو استازو ته دنده سپارل شوی وه چی د ګډوډی په ليدو سره دی راپور ورکړی . د ټاکنو خپلواک کميسيون د ولايتی شورا کانديدانو ۱۶۹،۷۰۶ استازو ته اجازت ورکړی وو چی د دوی څخه ۳۶،۲۲۲ ښځينه ، د رياست جمهوری نوماندانو ۹۲،۸۹۷ استازی وو چی د دی جملی نه ۲۱،۱۰۳ ښځينه ، د ۱۲۵۰ نړيوال څارونکو څخه ۱۵۸ ښځينه او د ۹۲۲۸ کورنی څارونکو ډلی څخه ۳،۷۵۸ يی ښځينه د ۶۰۹ نړيوال مطبوعاتو پرسونل له جملی نه ۱۵۲ ښځينه ، د هيواد دننه مطبوعاتو ۶۳۸ پرسونل له جملی څخه ۱۲۶ يی ښځينه او د سياسی احزابو ۶،۹۹۸ استازو له جملی څخه ۳۹۶ يی ښځی وی[8] . د افغانستان د ازادو او عادلانه ټاکنو بنياد (FEFA) لخوا ۷،۸۵۸ څارونکو ګمارل شوی وو چی له دوی څخه ۲،۶۴۲ ښځينه څارونکی وی[9].

په افغانستان کی د ملګرو ملتونو مرستندويه هيئت (UNAMA) او د افغانستان د بشر حقونو خپلواک کميسيون د ټاکنو په ورځ د ۹۲۹ ټاکنيزو مرکزونو نه ليدنه وکړه. ددی کتنو راپور اوهمدا رنګه د نور اساسی اړوند اعضاء سره د سلا او مشورو په ځانګړی توګه (، EU OSCE/ODIHR, IRI,,NDI, FEFA) د سياسی حقونو ارزونی راپور سره خپل معلومات شريک کړی . راپور په څلور اساسی ټکو راڅرخی چی د ناامنی او د ټاکنو تر مخه او د ټاکنو په ورځ تاوتريخوالی ، د افغان ولس ټاکنو کی ګډون په ځانګړی توګه د ښځو ونډه او په ټاکنو کی ګډوډی ،درغلی او د بيان آزادی څخه عبارت دی .

I: نا امنی او بیرونی

ټاکنو ته په سیالی کی د تاوتریخوالی او تهدید ډیروالی

ناامنی د ټاکنو تر ورځ پوری د ټاکنو لپاره د چمتوالی او ترسره کیدو په لار کی عمده ستونځه وه . د ټاکنو څخه یوه اونی د مخه دد وسلوالو مخالیفینو لخوا د امنیت اړوند پیښو کی منظم زیات والی د هیواد په کچه پیښ شو چی اصلی موخه یی د ویری چاپیریال رامنځ ته کول و چی د رایی ورکونکو مخنیوی وکړی او د ټاکنو خپلواک کمیسیون (IEC) چارواکی وډاروی . د ډار اچونی بڼی د وژنی ، تختونی ، د بمونو ځای پر ځای کول ، ناقانونه پوستو او شب نامو په بڼه وو چی ډیری په ځانګړی توګه په قندهار ،اوروزګان، هلمند ولایتونه (سویلی سیمه) غزنی او خوست ولایتونه (سویل ختیځه) کاپیسا ، وردګ او لوګر ولایتونه (مرکزی سیمه)[10] کی پیښی شوی دی . د ا تکتیکونه چی د شب نامو د متن نه ښکاریده پدی موخه جوړی شوی وی چی په ټاکنو کی ګډون را ټیټ کړی .

ګڼ شمیر داسی شب نامی چی د مکاتبو چاروکو ته یی اخطار ور کړی وو چی یا خپل مکاتب د ټاکنو په لور وتړی او یا دی هغوی ته اجازت نه ورکول کیږی چی مکاتب د ټاکنیزو مرکزونو لپاره تری کار واخستل شی.د طالبانو لخوا په ۱۸ د اګست ۲۰۰۹ په پراخه کچه یو عمومی اخطار خپور شوی[11] و. طالبانو رایی ورکونکو ته نیغ په نیغ او هم د لاوډسپیکر او په جوماتونو کی د وینا د لاری اخطار ورکړی وو[12].

د طالبانو د لور تهدید ټاکنو ته د چمتو والی وخت ډیر والی وموند . د ټاکنو د نیټی ۲۰ د اګست ۲۰۰۹ نه یوه ورځ د مخه داسی راپورونه ورکړل شوی وو چی طالبانو په ډیرو سیمو کی د ټاکنو مراکزو د مخنیوی په خاطر لاری تړلی وی او رایی اچوونکو ته یی ګواښ کړی وو که د دوی د لاس ګوتی په رنګ ککړی وی (د رایی د استعمال نښه) نو ګوتی به یی پریکول کیږی. د پام وړ د ټاکنو د تر سره کیدو نه یو اونی د مخه څلور د ځان وژنی حملی وشوی ،چی یو په ۱۴ اګست ۲۰۰۹ هلمند ولایت کی او دوه په کابل ښار کی په ۱۵ او ۱۸ اګست ۲۰۰۹ پرله پسی[13] حملی رامنځ ته شوی او یو په ۱۸ اګست ۲۰۰۹ کی په اوروزګان ولایت کی تر سره شوه.دا حملی د ځانګړی پام وړوی چی ټاکنیزه پروسه یی ویجاړوله او د رایی ورکونکو په منځ کی د بدامنی احساس خپراوه په تیره په کابل کی د ځو میاشتو راهیسی داسی پیښی نه وی لیدل شوی .

نوماندان او دهغوی کمپائن کونکی د دولت مخالفینو لخوا د ټاکنو نه د مخه اونیو کی تهدید او او نیغ په نیغ حملو ښکار شول . د ۲۰۰۹ د اګست د۱تر ۱۹ نیټی پوری ۱۵ پیښی د وسلوالو مخالیفینو لخواد کاندیدانو اود هغوی کمپائن کونکو د وسائطو پر ضد د مینونو د خخیدو او نور حملو پیښو منځ ته راغلی[14] .پدی سلسله کی ریاست جمهوری د نوماندانو د کمپائن ۵ نفره وتختول شو[15] ، د ولایتی شور یوکاندید[16] او دوه کمپائن کونکی د دولت د مخایفینو لخوا ووژل شول[17] .

د ټاکنو مرکزونه د ټاکنو خپلواک کمیسیون (IEC) د انتقال کاروانونه ،ټاکنیز مواد او IEC پرسونل د مخالیفینو د حملو نښه وګرزیدل . کم نه کم ۲۹ حملی د رایی په مرکزونو وشوی په شمول د هغو مکاتبو چی د ټاکنو د مرکزونو په توګه تری استفاده کیده چه یوازی یی ټاکنیز موادو ته یی زیان واړوه، ۱۴ حملی په هغه موټرو کتارونو وشوی چی ټاکنیز مواد یی انتقالول او یا هغه افغان ملی امنیتی قواوی کومو چی دا کتارونه بدرګه کول د حملو نښه وګرزیدل په ځانګړی توګه د ټاکنو نه څلور ورځی[18] د مخه را منځ ته شوی.د یادونی وړ ده چی د هیواد په سویل، شمال او شمال ختیځ[19] کی د IEC ۹ نهه چارواکی وژل شول او پنځه نور یی وتختول شول[20].

د ټاکنو په ورځ نا امنی

د ټاکنوتر ورځ پوری د ویرولو او حملو سلسله دوام لرلو او په ۲۰ اګست ۲۰۰۹ د ریکارد وړ د بد امنی پیښی را منځ ته شوی چی په یوه ورځ کی(۳۰۰پیښی) تر سره شوی د څه ۱۵ کلونو په دوران کی . د د ی حملو شمیراو شد ت تر منطقو توپیر درلودلو ، شمال، لودیځی او مرکزی سیمی په نسبی توګه ارامه وی خو د بد امنی ډیری پیښی په سویل ،سویل ختیځ او یو څه په مرکزی برخه (وردګ،لوګر)او شمال ختیځه (بغلان او کندوز) په سیمو[21] کی را منځ ته شوی . دا حملی عبارت وی د ټاکنو د مرکزونو خوا اوشا او نژدی امنیتی پوستو باندی د راکټو حملی ، مائنونو چاودل او د سپکو وسلو برید ونه شامل دی . د مخالفینو د حملو زور د سهار د مخی د ټاکنو

د مراکزو د برسیره کیدو راهیسی تر غرمی د بیا تړلو تر مهال زیات وو. د راپورله مخی په ۲۰ اگست ۳۱ملکی وګړی وژل شول او ۷۹ ملکی افراد ټپیان شول او د IEC د مطابق د ملکی تلفاتو په منځ کی ددوی ۱۱ چارواکی هم شامل دی[22]. ددی سره ۱۸ ملی پولیس او ۸ ملی اردو سرتیری وژل شول او لږ تر لږه ۲۷ ملی پولیس او ۲۷ ملی ادو پرسونل ټپیان شول[23]. بیا هم زیاتی پیښو شدت په نسبی توګه کم وو او په ښکاره یی موخه د وژنی نه وه .زیات شنونکی پدی اند وو چی ددی بریدونو موخه د ویری چاپیریال رامنځ ته کول وو چی د ولس ایراده د رایی ورکونی مرکزونو ته تګ څخه منع کړی .

II.د راي ورکولو حق

په څه تعداد کې فکتورونو د اکثره وګړو چې غوښتل یي د راي د ورکولو د حق څخه استفاده وکړي، اغیزه وکړه ، په ځنګړی ډول نا امنی او دودی خنډونه (خصوصا د ښځو لپاره) او په عامه ادارتو [24] بې باوریوه. په پایلی کی د افغانستان ملی امنیتي چاروکو او د ټولټاکنو خپلواک کمیسون د نه ستړیدونکو هلو ځلو باوجود د ۲۰۰٤ کال[25] د ریاست جمهوري او په ۲۰۰۵ کال کې د پارلماني ټولټاکنوپه پرتله د هیواد په کچه د وګړو برخه اخیستنی کمه وه[26]. د ټاکنو خپلواک کمیسون مطابق، په اساس د دوی د ۱۵۲۹۵۰۱۶مستحقو رایی ورکونکو، ۳۸,۷۵ فیصده مستحقو وګړو په ټولټاکنو کې ونډه اخیستی چې د هغی جملی څخه یي ۵۸،٤۲ فیصده نارینه، ۳۸,۷۵ فیصده ښځینه او پاتی ۲,۸۳٪ یي کوچیان تشکیلوي.[27]

نا امنی او رایې اچونه

د ټاکنو په ورځ خراب امنیت د هیواد په بیلا بیلو برخو کې د رایي ورکوونکو په شمیر اغیزه وکړه. د غورمچ ولسوالي څخه پرته د شمال[28] په اکثره سیمو کې د انتخاباتو پروسه په نسبی ډول د امنیت په فضا کې پر مخ ولاړه. همدارنګه په غربی سیمو[29] (په استسنا د شینډنډ ولسوالي(هرات ولایت) او فراه ولایت) او په مرکزي غرائیزه سیمو[30]، تخار او بدخشان ولایتوکې (په شمال ختیځ زون)[31] ، پنجشیر او فروان ولایتونه[32] (مرکزي مناطق) کې امنیتي پیښې کمې وي. په دغو سیمو کی په عمومی ډول ارامه فضا[33] او ښه عامه پوهونه د هیواد پدي سیمو کې د زیاتو وګړو د ونډې اخیستنې سبب شوه.

بر خلاف د ټاکنو خپلواک کمیسون په مطابق، د امنیتي پیښولپه امله ۷٦۰ د راي اچونی مرکزونه فعاله نه شول. [34] د یونما او د افغانستان د بشرد حقوقو مستقل کمیسون له مخی[35]، کپیسا ، لوګر او وردک (مرکزي زون)[36]، کندز او بغلان ولایتونه (په شمال ختیځ زون کې)[37]، فراه او هرات ولایتونه (په غربي سیمه)[38]، نوریستان (په ختیځه سیمه کې)[39]، پکتیکا په جنوب ختیځ زون کې[40] او همدارنګه جنوبي سیمو کې په خاص ډول زیانمندی شویدی. په جنوبی سیمو کی خپلواک حضوری نظارت پدی موخه چه څومره د راي اچوني مراکزد امنیتي ستونزو له امله بند وو البته ممکن نه وه.

علاوه پردی د جنوب، جنوب ختیځ او ختیځ، لوګر او وردک ولایتونو (په مرکزي سیمه کې)، کندز او بغلان ولایتونه په جنوب ختیځه سیمه کې او فراه ولایت په غربی زون کې د وګړو زیاته برخه په هغو سیمو کی چه تاوتریخوالی ماثره کړی د راي مرکزو څخه د همدي ستونزي له امله ځانونه لیري وساتل. په پراخه کچه ویل کیږي چې نا امني ددغو افغانانو درایی ورکولو د حق څخه د برخمنتیا مخنیوی وکړی. په جنوبي سیمو لکه کندهار، هلمند، زابل او ارزګان ولایتون[41]و(په استثنا د نمروز[42]) په کوڅو کې ډیر کم وګړي ترسترګو کیدل. په جنوب ختیځ، خصوصاً د خوست[43]، غزني او پکتیکا په ولایتو کې نا امنی د رایی ورکونکی د رایی اچولو په تسمیم نیولو کی عمده فاکتور لیدل کیده. همدارنګه د وردکو ولایت په اکثره سیمو کې کم تعداد مراکز خلاص و[44]و. ګمان کیږی چه ډیرو کم رایه ورکونکی تر سترګو شول.

د راي اچوني مراکزو ته نژدې خال خال راکټی بریدونه، انفجارات اوهمدارنګه د افغانستان امنیتي قوتونو او مخالفینو ترمنځ بریدونو نه یوازی خلګ په ټاکنو کې د ګډون څخه منصرف کړل بلکه د وخت نه د مخې[45] یا په مواقت ډول[46] د راي د مراکزو تړل یا د یو ځاي څخه بل ځاي ته تبدیلول[47] د خلګو ګډون په ټاکنو کی مخنیوی

وکړی یا مجبوره کړی چه په لیری پرتو سیمو کی د امن کې راي اچوني مرکزو ته سفر وکړي. د بیلګی په توګه د هلمند ولایت د لشکر ګاه ولسوالي د کرزي ستدیوم په سیمه کې د راي اچوني یو مرکز د خلاصیدو سره سم د راکټو تر برید لاندې راغې چې پکې یو ماشوم مړ او دوه ځوانان زخمیان شول، او په ستدیوم کی موجود خلګ اړشول چه ساحه ترک کړی. د کنړ ولایت د نارنګ ولسوالي کې د بار نارنګ راي اچوني مرکز ته نږدی یو راکټ لګیدل او د افغانستان د امنیتي قواو او مخالفینو ترمنځ نښته د رایي اچوني مرکز د تړولو سبب و ګرځیدل. ویل کیږی د ورځې په وروستیو کې کله چه مرکز بیرته خلاص شو نو وګړي د راي اچوني لپاره رانه غلل. همدارنګه د خاص ارزګان ولسوالي، ارزګان ولایت کې د حکومت ضد عناصرو او د افغان قواو چه د خارجی قواو ملاتړ ورسره و تر منځ نښتی او د توپونو په بریدونو د ډیرو خلګو درایی اچونی مخنیوی وکړی.

د طالبانو ترولکی لاندی سیمو کی وګړي په ټاکنو کی د ګډون لپاره د طالبان د غچ څخه په وبره کی وه. لکه چې وړاندې یادونه وشوه، طالبانو لا د مخه خلګو ته ګواښونه کړیوه او تهدید کړیوه چې په ټولټاکنو کې برخه وانه خلي کنې ددوي ګوتې به ورغوځې کړي او هم یي په تګ راتګ بندیز لګولي وو[48]. په نتیجه کې یي د زابل ولایت په زیا تره سحو کی، د هلمند خاص برخی (سنګین،واشر، کانیشن، ګرمسیر، کجاکې ، دیشو، بغران او نوزاد ولسوالي) او د ننګرهار، کنړ، نوریستان او لغمان ولایتونوزیاتره سیمو (په شرق کې) ټاکنی ندی ترسره سوی او که چیرته هم تر سره شویوی د ولسوالیو مرکز پوری محدوده وی. د هیواد په بعضو سیمو کې مخالفینو لخواد سرکونه بندول خلکو ته ددوي تهدیدونه په عملي ډول ثابت کړل.[49]

تغیر مکان یا د رایو دمرکزونو او محلونو یوځی کیدل

د د رای اچولو د مراکزو په شاه وخوا کی د امنیت د زیاتوالی د هڅو په موخه د انتخاباتو مستقل کمیسیون د 2009 د آګست په 18مه نیټه اعلان وکړ چه د رایو 6519 مرکزونه به د رایو اچولو په ورځ خلاص وی.[50] لکه چې وړاندې یادونه وشوه دا تعداد د مرکزونو یو زیاتوالی وه په نسبت د 2004 او 2005 انتاخاباتونه. د ټاکنو خپلواک کمیسون د رایو اچوونکو د عامه پوهاوی د لوړوالی لپاره تعلیمی فعالیتونه او معلوماتی مبلرزی ترسره کړی تر څو رایه اچونکی د رایو د مراکزو د موقیت څخه خبر وی. د مثال په ډول په شمال کی دا یوه برخه د (څنګه رایه واچوو ، او چیرته رایه واچوو) تر نامه لاندی د ټاکنو خپلواک کمیسون یوه عمومی برنامه وه.

اګرچه د د ټاکنو خپلواک کمیسون د رایو اچونو مرکزونه د بی امنیتی له وجهی د تقسیم آوقات نه یوازی یوه اونی وروسته اعلان کړل ، د د ټاکنو خپلواک کمیسون وکولای شول چی د عامه پوهاوی پروګرامونه یوازی په شهری سیمو او امن ځایونو کی تر سره کړی. د کاندیدانو نمایندګانو او پخپله کانیدان داپخپلو ځانونو باندی ومنله چی رای اچوونکود رای دمراکزو د انتقال او د مدغم څخه د شمال ، شمال شرق، غرب اود کندزشمال غرب په ناامنو سیمو کی با خبرکړی. دا ګمان کیږی چی د رای اچونو به ورځ بعضی رای اچوونکو لاهم د رایو اچونو د مراکزو څخه خبره نه وه. د مثال په ډول د بدخشان د کشم او خواهان په ولسوالیو کی بعضی مراکزو یو زیات شمیر رایو اچوونکو ومونډل چی هغو ادعا کول چه هغه خبر نه و چرته رایه واچوی. لا تر مخه دا ویره څرګنده شو چی د رایو د مرکزونو د انتقال، یوځی کیدل کیداشی یو زیات شمیر خلک خصوصآ هغی ښځی چی د رایو له مراکزو نه لری پراتی دی او مرکزونه ورته معین شوی ندی ، د رایو اچولو څخه محرومه پاتی شی.[51] اما دا نه تصدیق یا د شمره غورځول کیداشی.

د ښځو ګډون:

که څه هم افغان ښځو په سیاسی او انتخاباتی پروسی کی د خپلی علاقی زیاتوالی وښودلی ، مګر د بی امنیتی د زیاتوالی تآثیرات اوهمدارنګه بعضی رواجی نورمونو ښځی د ټولنیز ژوند د مشارکت او برخه اخیستنی څخه منع کوی. د ښځو د رایو اچونو توان او قدرت اکثرآ په محلی حالاتو پوری تړاو درلود. په عمومی ډول د ښځو برخه اخیستنه د نارینو په پرتله د رایی په مراکزو کی ډیره کمه وه. د ښځو برخه اخیستنه د ملک په امنو سیمو کی لکه د شمال[52] په مرکزی ساحو کی[53] او یا هم په غرنی مرکزی سیموکی، اویا هم د هرات او بادغیس په ولایاتو[54] ، شمالی سیمو لکه بدخشان او په تعضو نورو ځایو کی لکه د پروان ولایت په بعضو سیمو کی یوه تشویقی جنبه درلوده، حتی ډیره زیاته تشویقی بڼه یی د شبرغان ښار[55]، جاوزجان، قلا نو بادغیس، او داسی نورو ځایو کی درلود چیرته چه د ښځو شتون (برخه اخیستل) له نارینو څخه په کافی کچه زیاته وه. په دغه زون کی د ښځو د

برخه اخیستنو د ډیروالی د کچې علت دا وو چې دعامه پوهاوی فعالیتونو او د بلی خوا د د ښځینه کاندیدانو د کمپاین او بسیچ کول دوی ټول را وهڅول چې د خپلو رایو د حقوقو څخه باخبره شوی وی.

یوناما او د بشر د حقوقو د خپلواک کمیسون د راپور له مخی په نا امنه سیمو کی تقریباً 430 د ښځو د رایو اچونو مرکزونه یا بند پاتی شول او یا هم انتقال/ مدغم شول. دا ممکن ده چه دغه تسمیم (که څه هم د امنیتی ستونځو له کبله حق په جانبه و)د ښځو لاسرسی د رایی مرکزونو ته نوره هم ستونځمنه کړل او د رواجی او لوجستکی فشارونو (لکه د ملکی ترانسپورت څخه استفاده، ښځو د جدی ستونځی سره مخ شوی کله چه دوی مجبوره شوی چه د لیری واټن سفر وکړی.

څرنګه چه داسی شواهد وجود نلری چی دا څرګنده کړی چه د ښځو د رایو اچولو مرکزونه په یو معین وخت کی د دښمن تر حملی لاندی راغلی وه،وویل کیږی چه بی امنه چاپیریال د ښځو د رای اچونی مخنیوی و کړی[56]. د مثال په توګه په کابل ښار کی دا ولیدل شول چه د ښځو سیاسی برخه اخیستنه د یو ښار په کچه څرنګه چه تمه کیدل ډیره ټیټه وه. بعضی ګمان کوی چه د ښځود رایی اچونی تصمیم په احتمالی توګه د دودی فشارونو په نسبت بی امنی زیات متاثره کړیوه. د سږ کال په انتخاباتو کی د ښځو د برخه اخیستنو کچه په نسبت د 2004 او 2005 نه په لوړه کچه ټیټه وه. په جنوب او شرق زون[57] کی دفراه ولایت په غربی زون کی، وردګ او لوګر ولایتونه[58] په مرکزی زون کی او کندز ولایت په شمالی زون کی د ښځو برخه اخیستنه په ډیره ټیټه کچه وه. په ډیره ټیټه پیمانه د هلمن[59]د د ناو زاد په ولسوالی کی، هلمند د خانشین په منطقه کی[60] په یوه جومات کی او د لوګر په ولایت کی د اتموری په منطقه کی اټکل کیږی چه هیڅ یوه ښځه خپلی رایی ندی کارولی.

بر سیره پردی، د نارینو د نفوظ لاندی چاپیریال کی د ښځینوو د نقش دودیز درک د ښځو د انتخاب او خوځښت د آزادی د سلب کیدو سبب ګرځی. د هیواد په زیاته برخه کی رواجی او رسومی عنعنات د ښځو برخه اخیستنه په انتخابای پروسو کی، که د نوماند یا رایه اچونکی په صفت وی یو نامنظم او غیر مرتبط عمل ګڼل کیږی. په عامه ژوند کی ګډون کونکی ښځو باندی ګواښونه،آزار، او بریدونه[61] او د شیعو د شخصی حالت قانون چی د انتخاباتو نه مخکی په چاپ رسیدلی، په افغانی چاپیریال کی د ښځو په وړاندی محافظه برخورد بیلګی دی. لدی امله دا حیرنونکی نه ده چی د انتخاباتو د کمیسیون د تعلیم او د عامه پوهاوی د کوششونو او د مدنی ټولونو او سیاستمدارانو د تشویق سره سره چه ښځی یی هڅوله چی خپلی رایی ورکړی، بیا هم ښځی پدی حالت کی نوی چی د خپلی رایی د حقوقو څخه په سمه توګه ګټه واخلی او په خپله خوښه زادانه تصمیم ونیسی او په انتخاباتو کی برخه واخلیی.[62]

که څه هم، د انتخاباتو مستقل کمیسیون 62844 ښځی یی د ښځینوو د رای اچولو د مرکزونو د نظم لپاره استخدام کړی[63] و چه دغه کچه لا هم د کومو ارقامو چی د ښځینوو د رایو د مرکزونو ضرورت ورته محسوس کیدله کم وو. په نتیجه کی 3504 دښځو د رایو اچولو مرکزونه د مخورو نارینه مشرانو لخوا اداره کیدله. اکثرآ دغه مراکز په جنوب ختیځ زون[64] کی د پکتیا پکتیکا خوست او غزنی ولایتونو[65] ، په لویدیززون کی غور ولایت، [66] او په ختیز زون کی ننګرهار ولایت کی شتون درلود. د ښځینه کارکونکو نشتوالی د انتخاباتو په مرکزونو کی کیداشی د بغضو شځینه د رایو د اچولو مخنیوی کړیوی بیله شکه دودیز نورمونه څوګندوی چی د نارینو په حضور کی د ښځی رایه ورکول نا مناسبه دی[67]. د فیفا په مطابق، په جنوبی سیمو کی د ښځینه کارکونکو نشتوالی د ښځو د رایی اچونی مخنیوی وکړی[68]. د بیلګی په توګه د ارزګان په ولایت کی د ښځینه رایه اچوونکی یو ګروپ د چوره ولسوالی په شمالی برخه کی د رایه کارولو په موخه را ووتلی وی اما د رای اچولو په مراکزو کی د ښځینه کارکوونکو د نشتوالی له کبله دوی خپله رایه ونکاروله.[69]

درغلی او بی نظمۍ:

د دی لپاره چی د سرغړونو مخنیوی شوی وی د ټاکنو خپلواک کمیسون د سرغړونو ضد د حل څو لاری اود پیداکولو اقدامات پلان کړل، په شمول ددی چی اچول شوی رای د اعتبار لرولو لپاره باید ټاپه لرونکی وی، د نه تلونکی رنګ کارول، د رایو د صندقونو لپاره د نمبر درلودونکو سیلونو(قلفونو) کارول، درایو د نتایجو د خوندی انتقال لپاره د نتایجو د پاڼی او همدارنګه د رایه اچولو دمرکز ژورنال کارول، ټنګ امنیت او دټاکنو حساسو موادو

ته محدوده لاس رسی او تر مخه پلان شوی حسابی تصفیه. د ټاکنو د حساسو موادو د تګ راتګ محتاطانه کنترول. د سرغړونو ضد نور اقدامات د حساسو موادو د حرکت سخت کنترول او د حساسو موادو لاستی، طرزالعملونه کوم چې د سرغړونو په موندلو او مخنیوی کی کاریږی(د شپږو موازین په شمول چې لاندی ذکر شویدی) حد اکثر شفافیت او په خاصا توګه د کتونکو، نمایندګانو او د ژورنالیستانو کره کتنه[70].

سره لدی، ددی لپاره چې اعتبار او حیثیت د نتایجو د شمیرنو په پروسه کی مطمین شی داسی یو سیستم رامنځته شو چې شکمنی پایلی وپیژنی تر څو په اتوماتیک ډول کرنتین شی.[71] دغه پارلیکی د پایلو د کرنتین لپاره لاندی شپږ موازینونه شاملوی:۱) د رایه اچولو په یومحل کی د ۶۰۰ او یا لدی نه زیاتو رایو ثبت کیدل او ۹۵ فیصده رای د یو کاندی لپاره. ۲) د رایه اچولو په یو مرکز کی د ټولو رایو شمیر زیاتیدل له هغه شمیر رایه پاڼوڅخه چې د رایو اچولو مرکز ته ورکول شوی دی. ۳) کله چې د رایه اچولو په یو محل کی له ۱۰۰۰ څخه زیاتی رایی واچول شی په هغه صورت کی چې دا تصدیق شی چې دا د رایه اچولو د یوه محل نتا یج دی نه د رایه اچولو مرکزونه۴) درایه اچولو دداسی مرکز څخه د نتایجو ترلاسه کول چې په حقیقت کی هیڅ خلاص نه ؤ. ۵) د رایه اچولو د داسی مرکزونو څخه د پایلو تر لاسه کول کوم چې د ټاکنو د خپلواک کمیسون له لوری ارزول شوی وی او دوی هغه مرکز فریبکارانه موندلی وی او یا هم ۶) داسی پایلی چې د ټاکنو خپلواک کمیسون شکمنی بللی وی .

پدی هکله د ټاکنو د شکایتونو کمیسون ته واک ورکړ شوی ؤ تر څو هغه شکایتونه باندی قضاوت وکړی چې په ټاکنو کی د سرغړونو، په رایه اچولو یا حساب کولو کی فریب او یا هم د ټاکنو به موادو او رایه اچولو په صندقونو کی غیری قانونی مداخلو په اړه وی. [72] که چیرته ټاکنیزی سرغړونی تر سره شی، د د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون کیدای شی د رایو د بیا شمیرلو امر ورکړی، دوهم ځلی رایه اچولو، د رایو په با طلولو او یا هم نورو اقداماتو او مجازتو باندی امر ورکړی.[73] یوازی د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون د رایه اچولو او حسابولو په اړوند شکایتونو باندی د قضاوت نه ورسته به د ټاکنو خپلواک کمیسون په داسی موقف کی وی چې د ټاکنو پایلی تصدیق کړی.[74]

د ۲۰۰۹ کال د سپتمبر په ۸ نیټه د ملګرومللتونو د سر منشی خاص استازی کای آیدی د ټاکنو په خپلواک کمیسون او د ټاکنو د شکایتونو په کمیسون غږ وکړ چې د رایه شمیرلوپه لومړنیو پایلوکې چې د بې نظمې کوم بیلګې لیدل شوې وې باید له لومړې پړاوو کې ویستل شې . هغه نور ټنګار وکړی چې (ددی ټاکنو حیثیت او بشپړتیا د افغانستان لپاره خورا مهمه ده ...) او د ټاکنو خپلواک کمیسون او د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون باید خپل ماموریت په ډیر لوړ معیار سره ترسره کړی (تر څو اخیری پایلی په افغانستان کی د رایه ورکوونکو هیلی په پوره توګه منعکسی کړی)[75]

اما تشویشونه هغه وخت څرګند شول کله چې د سپتمبر په ۸ نیټه د ولسمشریزو ټاکنو لومړنی پایلی اعلان شوی او د ټاکنو خپلواک کمیسون د نه منلو شپږ معیارونه د جمله څخه یوازی دری وکارول[76] او د رایه اچولو د ۵۷۹ مرکزونو پایلی کرنتین شوی.[77] د ټاکنو خپلواک کمیسون دا توجیهات ورکړل چې د ټاکنو قانون د ټاکنو خپلواک کمیسون ته دا واک ندی ورکړی چې د ټاکنو پایلی باطلی کړی او د ټاکنو هغه پایلی چې کرنتین شی هغه باید د قضاوت او بی اعتباره بللو لپاره د ټاکنو د شکایتونو کمیسون ته ولیږل شی، که چیرته مناسبه وی.

د ټاکنو د شکایتونو کمیسون ۲۵۸۴ شکایتونه ترلاسه کړی دی چې لدی جملی نه ۸۹۳ یی په لومړیتوب کی راځی.[78] د ۲۰۰۹ کال سپتمبر په ۸ نیټه، د و لسمشری ټاکنو د رایی پر بعضو بکسونه له لومړنیو څیړنو وروسته د ټاکنو د شکایتونو کمیسون د درغلیو واضح او قانع کونکی شواهد تر لاسه کړ (د زیاتو معلوماتو لپاره لاندی وګوری) هغه شواهد چې د ټاکنو د شکایتونو کمیسون تر لاسه کړی یکی د رایه اچول د صندقونو څخه نښانی، هغه فورمونه چې له رایو سره وی او د رایو خپل حالت چې په قانونی توګه ندی اچول شوی یا په صحیح توګه حساب شوی ندی.[79] برسیره پر دی د ټاکنو د شکایتونو کمیسون د ولسمشری ټاکنو لپاره د هغو بکسونو د بیا شمیرنی او حسابی تصفیی امر وکړی چیرته چه د رایی په یوه مرکز کی د جمله اچول شوو رایو شمیر ۶۰۰ وو یا ډیر یا چیرته چه ولسمشری ته یوه نوماند ۹۵ په سلو کی یا تردی زیات اعتباری رایی د ځان کړیوی او هلته د ۱۰۰ زیات رایی د رایی اچونی په مرکز کی اچول شویوی.[80] پدی اساس د ټاکنو خپلواک کمیسون اعلان وکړ چې برسیره پردی د رایه اچولو د ۴۴۷ محلونو رایي په قانوني ډول بې ارزښته ګڼل شوی او د رایه اچولو ۳۳۷۷ محلونو رایی به بیرته وشمیرل د ټاکنو د شکایتونو کمیسون او د ټاکنو خپلواک کمیسون د احسایوی نمونه د حسابی

تصفیه موافقه کړی، د رایو ۳۴۵ بکسونه په نا ټاکلی شکل د حسابی تصفیه لپاره انتخاب شول. دغه حسابی تصفیه د ټاکنو د شکایتونو کمیسون د هغو شکایاتو د پلټنی مهتمم دی چه د ټاکنو په ورځ یا وروسته سپارل شویدی. د ټاکنو د شکایتونو کمیسون به د رارسیدلو شکایاتود پلټنی پایلی او موندنی به ددوی د تصمیم نیولو کی چه ایا ټاکنیزو بینظمیو د ولسمشری ټاکنو په نتایجو باندی اثر ولری استفاده تری وشی.

د ټاکنیزو سرغړونو او بی نظمیو په اړه ملاحظي وړ شمیر شکایتونه د یونما او د بشر دحقوقو د خپلواک کمیسون له لوری ترلاسه شوی دی چی ځیني یي د راپور په پای کی د واقعو په توگه بیان شوی دی او دا اصلاً د ادعاگانو بیلگی دی چی گډو گروپونو ترلاسه شی او کتنه یی ترسره شویده. یونما او د بشر دحقوقو خپلواک کمیسون د بی نظمیو او سرغړونو په هکله ۳۸۷ شکایتونه تر لاسه کړی چی ۲۴۱ شکایتونو ته یی کره کتنه شوی ده چی لاندی ذکر شوی دی. تقلبی رایه اچونه د هیواد ټولی برخی ندی متاثره کړی مگر په مرکزی، جنوبی، شرقی او جنوب شرقی سیمو کی او د فراه ولایت به غرب کی د راپورونو له مخی زیاتی وی. که څه هم د اټکل له مخی ۲۸۰۰۰۰ کتونکی او د کاندیدانو نمایندگان د نظارت په موخه په ټول هیواد کی خپاره شویوه چه د سرغړونو مانع وگرځی او اشتباهات او بی قانونی په نښه کړی.[81] په هر صورت ناامنی کتونکی دی ته اړ کړل چی د رایه اچولو یو شمیر مرکزونو ته په جنوبی، جنوب شرقی او غربی سیمو کی او همدارنگه د وردگو، لوگر او د کاپیسا ولایت جنوبی ولسوالیو (مرکزی سیمه) ته لاړ نشی چیرته چی د بی نظمیو او سرغړونو په هکله د یو زیات شمیر شکایتونو ابتدا وشول.[82]

د رايي اچوني د صندقونو ډکول

د رایه اچوني د صندقونو د ډکولو او د ستونزو د وسعت ته په کتلو سره که چیرته په ربښتیا دغه ادعاگانی ثابتی شی ادعاگاني د ټاکنود پایلو سپیڅلتوب کیداي شي په بالقوه توگه سخت متاثره شي. یونما او د بشر د حقوقو خپلواک کمیسون لخوا تر لاسه شوی بي شمیره ادعاگاني د رایو صندقونو د ډکولوسره تړاو لري. څرنگه چه د شکایتونو خپلواک کمیسون په نښه کړل د رایی اچونی د صندقونو ډکول په اړوند د شک د ډیروالی فکتورونه له جمله نه، د رايي اچووني ټولو محلونه رايي یوشانته شمیر درلودل، د رايي اچووني هغه محلونو چي هلته یوه ځانگړي کاندید ۱۰۰ فیصده رايي اخستي وي، د پایلو د پاڼي او د رایو په صندقونوکي د رایو د شمیر توپیر، درايي اچوونو په پاڼویوشان نښي، د رایه ورکولو د محل په ژورنال کي د رایه ورکوونکو ثبت شوي شمیري او د اچول شوو رایو ترمنځ توپیراو د رایو هغه پاڼي چي د قات کولو نښي نه لري دا ښي چي دوي قات شوي ندي او صندق ته اچول شوي.[83] ددی پریکړه کول چه ایا درغلی شویده، د ټاکنود شکایاتو کمیسون به د ددغو عناصرو ترکیب وکاراوه.

زیلت شمیر هغه شکایتونه چه د رایه اچونی د صندقونو سپیڅلتوب د مصلحت د خطر سره مخ کړی د سهیلي حوزي[84] په ځانگړي توگه د کندهار ولایت د سپین بولدک، ارزگان ولایت د ترینکوټ او دکندهار ولایت د شوراوک له ولسوالیو، د سهیل ختیځي حوزي په ځانگړي توگه د غزني او پکتیکا ولایتونو[85] ، د ختیځي حوزي[86] او مرکزي حوزي[87] اساساً د کابل، لوگر، کاپیسا او وردگو له ولایتونو ترلاسه شوي. د بیلگي په ډول یو شمیر را رسیدلی شکایتونه دا جوته وی چی د ټاکنو د خپلواک کمیسون او دولتی چاراوکو، محلي قومندانانویا افغان ملي پولیسو یوه شپه مخکي تر ټاکنو او د ټاکنو په ورځ د رايي اچووني صندقونه د رايي اچووني له محلونو څخه نورو ځایونو (عموماً شخصي کورونو) ته انتقال ول چیرته چي داصندقونود ادعاوو له مخي د ځانگړو کاندیدانو په گټه ډک شوي دي. یو شمیر راپورنه د کندهارولایت د شوراوک، ریگستان او سپین بولدک له ولسوالیو څخه تر لاسه شوي دي چي د رایو صندقونه د حکومتي مقاماتو او افغان سرحدي پولیسو له لوري ډک شوي. په ورته ډول د پکتیکا ولایت د یوسف خیلو له ولسوالي څخه د راپورونو له مخي د ولسوالي اداري مدیر د رايي اچووني صندقونه خپل کورته وړي ؤ. په دي اړه د شکایتونو د اوریدلو کمیسون د پکتیکا، کندهار او غزني په ولایتونوکي د رايي اچووني د ۸۳ محلونو رايي په ترتیب سره بي اعتباره کړي.[88]

د گوتو په شمیر ځیني راپورونه هم ترلاسه شوي دي چي د رايي اچووني په ځینو مرکزونو کي جگړه را منځ ته کول پدی موخه وه چي د رايي اچووني د صندقونه ډکولو ته زمینه برابره شي. د بیلگي په ډول د کندز ولایت کلزال، امام صاحب او د پکتیا ولایت لاجه منگل او احمد خیلو د ولسوالیو په اړوند ادعاگیری چي په د رايي ورکولو په دغو مرکزونو کي جگړي او حملي ددي لپاره مخته پلان شوي وي ترڅو دولایتي شورای ځیني

کاندیدان د رايي اچووني خالي بکسونه واخلي او بيرته يي ډک راوړي.[89]

د رايو د شمير او رايه ورکوونکو ترمنځ توپير:

په ځينو بيلګو کي، د هغورايو شمير چې اچول شوي د رايه ورکوونکو تر شمير چې د رايي د ورکووني په محلونو کی د راپورله مخي ليدل شويدي زياتي دي. په نورو بيلګو کې د هغو رايو شمير چې اچول شوي د ثبت شورايه ورکونکو له شمير څخه زيات وو. د ټاکنوخپلواک کميسون وړاندوينه کړي وه چې د رايي اچووني هر محل به ٦٠٠ رايه ورکوونکي ځاي کړي. د شکايتونو د اوريدلو کميسون څرګنده کړي چې د رايي اچووني په اکثراً محلونوکې چيرته چې سرغړوني شوي د هغو رايو شمير چې اچول شوي د رايه ورکوونکوله کمزوري ګډوون سره چې د باوري کتونکو له لوري يي راپور ورکړ شوي زيات توپير لري.[90] دفعه رنګه توپيرونه زيياتره په نا امنه سيمو کې واقع شوي دي. د کندهارولايت د سپين بولدک څخه د رايو اچولو صندقونو کې د ٥٠٠ څخه تر ٦٠٠ رايي ثبت شوي چې دا په پراخه کچه د رايه ورکوونکو ګډون په ګوته کوي، که څه هم عيني شاهدانو راپوروونه دا ښيي چې د رايي ورکولو محلونه ناسبتاً توګه خالي ؤ. د کندهارولايت ارغستان ولسوالي د بالاجريا په منطقه کې او د هلمند ولايت، لښکرګاه ښار د حيکمند کاريز په منطقه کې د ادعاګانو له مخي په ټاکنوکې هيڅ ګډوون نه وشوي خو د رايي اچووني صندقونه ډک ول. د غزني ولايت د اندړوپه ولسوالي کې د پام وړ شمير رايي (٢٥٠٠٠) اچول شوي څنګه چې دا څرکنده دی چې هلته يوازی ١٦٠٠ تنه ژوند کوي. د غزني ولايت دښار د سپيندي نومي رايه ورکووني په مرکز کې د رايي اچووني صندقونه (د راپورله مخي٢٠٠٠٠ رايو) سره ډک شوي ؤ که څه هم دا په څرګنده دي چې په سپينده کي ثبت شوي رايه ورکوونکې شميرل شمير صرف ١٧٠٠ ؤ.

څنګه چې مخته يي يادونه وشوه، د ټاکنو د شکايتونو کميسون د ولسمشري ټاکنود رايي اچوونو د هغو صندقونو د رايي بيا شميرنی امر ورکړی چې رايي ورکووني په هغومرکزونو کې د ولسمشري ټاکنولپاره د اچول شوي د ٦٠٠ رايو سره برابر يا هم زياتی وي چې ١١٠ فيصده ګډوون ښيي.[91] چې د ټاکنو د خپلواک کميسون د وړاند ويني له مخي زيات ګډون په نښه کوي.

يوکانديد ته په بې ساري توګه د رايو لوړه فيصدي:

د ٢٠٠٩ سپتمبر ٨ نيټه د شکايتونو د اوريدلو کميسون دهغو شکايتونو د بيا شميرنی امر ورکړی چيرته چې يوه کانديد په بي ساري توګه د رايو لوړه فيصدي خپله کړي ده. د بيلګي په ډول د رايه اچووني په يوه محل کې ليږترليږه ٩٥ فيصده رايه خپلونه يا هم چيرته چې مساوي واقعي شمير رايي يو ځانګړي کانديد ته د رايه اچووني په يوشمير محلونو کې چې په ورته مرکزپوري اړه ولري ورکړل شوي وي.[92] د ادعاګانو په بنسټ ليږ تر ليږه د٣٠ رايه اچوونو مرکزونوپايلي په کندهار ولايت کې او د ٣٥ رايه اچوونو محلونو پايلي په ختيځه حوزه کې په ورته ډول د پوښتني وړ دي. د بيلګې په ډول د کندهار ولايت زيړي ولسوالي د اول کمپ رايه اچووني په مرکز کې ٢٢٨٨ رايي د يوکاند په ګټه اچول شوي دي.د کندهار ولايت د شيرشاه نومي رايه اچووني په مرکز کې ٤٧١٥ رايي د يوه کانديد لپاره اچول شويدي. د پکتيا ولايت د علي احمد خيلو د سيمي د رايي اچووني په مرکز کې ټولي ١٦٤٢ رايي د رايي اچووني په شپږو محلونو کې د يوکاندي په ګټه اچول شوي دي، نورو کانديدانو په کلي توګه کومه رايه نده ترلاسه کړي. او د پکتيکا ولايت د رايي اچووني په يو مرکز کې د رايي اچوونو دريو محلونو يوشانته پايلي درلودي د بيلګې په ډول په هريوه محل کې ١٠٤٤ رايي د جمهوري رياست د يوه کاندي په ګټه اچول شوي دي.[93]

د رايي اچوني په مرکزونوکې انتخاباتی مبارزه کول او رايه ورکوونکو ته لارښوونه:

په افغانستان کی د رايه اچوونکو د خپل نوماند د انتخاب حق ازادی د ټولنيز رواجونو لخوا محدود شويدی. د ټولنی د خوښی د نوماند انتخاب څنی وخت د نفوذ لرونکو مشرانو يا په ډليز شکل ټاکل کيږی. د انفرادی رايه ورکونکو د انتخاب ازادی لا نوره د نوماندو،د دوي د استازو، محلي قوماندانانو[94] او د ټاکنو د خپلواک کميسيون د کارمندانو له خوا په دې ډول محدود شوی دي چې رايه اچوونکو ته د رايه اچونې په مرکزونو کې هدايات ورکول او هلته يې کمپاين کاوه چيرته چه يوناما او د بشری حقونو خپلواک کميسون ددغی کيټاګوری زيات شمير شکايتونه تر لاسه

کړی[95]. د محلي قدرت د جوړښت په پام کې نیولو سره دغسي عملونو په کلکه توګه د رایه ورکوونکو د ازادي ټاکني ممانعت وکړی. د ډکنو د شکایتونو د کمیسون د تهدیدونو، تیریو او انتخاباتي مبارزو په هکله ۷۸۴ شکایتونه ترلاسه کړیدي.

<u>د رایي اچولو په مرکزونو کې ټاکنیزي مبارزي کول:</u>

د رایي اچولو په مرکزونو کې ټاکنیزي مبارزي یوشانته د ولایتي شورا او جمهوري ریاست د کاندیدانو په ګټه ترسره شوي دي.د ټاکنو په ورځ په ټاکنیزو مبارزو لاس پوري کول د ټاکنو له قانون څخه سرغړونه ده. ددي قانون د نقض راپورونه د ولایتي شورا د کاندیدانو، د کاندیدانو د نمایندګانو او ددوي د ملاتړکووکو لخوا په خاصاً توګه په سهیل ختیځ،[96] سهیل،[97] شمال او[98] ختیځو سیمو کې ورکړل شوي دي. د شکایتونو د اوریدلو کمیسون د کابل ولایت څخه ٨٤، له بغلان ولایت څخه ٨٣، د هرات ولایت څخه ۶۸ او د تخار ولایت څخه ٥۲ د داسي ماهیت درلودنکي شکایتونه ترلاسه کړي دي.[99] د ملاتړکوونکو له لوري د کاندیدانو د پوسترونو ګرځول، د ولایتي شورا د کاندیدانو له لوري نیغه ټاکنیزه مبارزه ، یا ښځینه رایه ورکوونک ته د ټکریو ویشل[100] <u>اود ډوډي</u> ورکوونه[101] د رایي اچووني په مرکزونوکې د ټاکنیزومبارزو بیلګي دي.

<u>تهدید او اړایستنه:</u>

رایه ورکوونکو ته د لارښووني یا په نیغه توګه تهدیدوني شکایتونه ډیر زیات خپریدونکي ؤ او په اکثرو سیمو-[102] شمال،[103] سهیل،[104] شمال ختیځ،[105] ختیځ او[106] مرکزسیمو کې یي راپورونه ورکول شویدي چیرته چه د کاندیدانو نمایندګان او ددوي ملاتړکوونکې او په ځینو قضیوکې د ولایتي شورا کاندیدانویا پخپله مخته رایه ورکوونکوته په څرګند او نیغ ډول د رایي اچولو تر مخه لارښوونه کړي یا د رایي ورکولو پردی تر شاه ته تلل. علاوه پر دي د حکومتي او د ټاکنو د خپلواک کمیسون د مقاماتو[107] لخوا د رایي ورکوونکو په ازاده ټاکنه کې د لاس وهنی زیاتی ادعاګانی شویدی. دا ډول لاس وهنی اکثراً د ځینو والیانو یا ولسوالانو، د ولسوالیو د امنیه قوماندانانواو ملي پولیسو له لوري تر سره شویدي. [108]دبیلګي په ډول د کندهار او اروزګان په ولایتونوکې افغان ملي پولیسو، افغان سرحدي پولیسواو ولسوالانو د راپورونو له مخي رایه ورکوونکو ته لارښوونه کوله چې ځانګړیو کاندیدانو ته رایه ورکړي.[109] دغه رنګه عملونو د حکومت او د ټاکنو د خپلواک کمیسون د مقاماتو د بي طرفي د اصل څخه سرغړونه ده.[110] د خاصو بیلګو له مخي محلي قومندانان له خپلو مسلحو کسانو سره د رایي ورکولو په مرکزونوکې لیدل شوي چې رایه ورکوونکې یي اړایستل چې ځانګړوکاندیدانو ته رایه ورکړي.[111] علاوه پردي د دودونو له مخی ټاکنود خپلواک کمیسون مقاماتو رایه ورکوونکوته واک ورکړ چې د رایه ورکولو د کابین شاته سره راغونډ شي اوپه ټولیزه توګه خپل کاندي غوره کړی. بعضی استدلال کوی چې کیداي شي د متنفذو قدرت درلودنکو او په ځانګړي توګه د محلي قومندانانو له لوري چې رایه ورکوونه یي برابروله په کار وړل شوي وي.

د رایې ورکولو ګڼ شمیر کارتونه:

د رای ورکوونکو له خوا د رایي ورکول ګڼ شمیر کارتونو د کارولو په هکله شکایتونه ترلاسه شوي، مګر ددي شکایتوشمیر دا وړاندیز کوي چې دا یوه پراخه ستونزه نه وه. پدي هکله زیات شکایتونه له مرکزي او ختیځو سیمو څخه خپاره شوي دي اوډیر کم نوروو سیمو پوري اړه لري. د کابل او لوګر په ولایتونو کې (مرکزي سیمه) او د لغمان ولایت (ختیځ سیمه) کې د رنګ د خراب کیفیت له کبله رایه ورکوونکو ته دا قدرت ورکړ چې له یوځل څخه ډیرځلي رایه واچوي ځکه چې په دي هکله ظاهري شواهد نشته چي دا تثبیت کړي چې شخص دمخه رایه اچولي وه.[112] د ددي راپور ورکول شوي ده چې د محلي چارواکو، د شورا غړو او د کاندیدانو نمایندګان د درغلیو پدغه عملونو کې دخیل ؤ. د بیلګې په ډول د لوګر ولایت د چرخ په ولسوالي کې یوه حکومتي مقام د اټکل له مخي د رایي ورکولو ۸۰ کارتونه لرل او د خوست ولایت د تڼیو په ولسوالي کې د ولسوالي ساحوي کوردیناتور د راپورونو له مخي له ۲٥ څخه تر ۳۰ راي پاڼي پوری هریوه رایه ورکونکي ته ورکولي تر څودنوموړي د خوښی د ولایتي شورا کاندید ته رایه ورکړي.[113]

دنورو په نمايندگی *رايه اچونه*:

دنورو په نمايندگی رايه اچونه اساساً د ښځو په پلوی ترسره شوی دی او دغه د ښځو د هغه حقونو چی بايد په ازاده او خپلواکه توگه رايه ورکړی څخه تيري دي . دنورو په نمايندگی رايه اچونه له هغه دود سره تړاو لری چی نارينه د کورنی په استازيتوب په خاص ډول ښځو په ځای رايه ورکوی. دنورو په نمايندگی رايه ورکول عمل په پراخه پيمانه د رايه اچولو د مرکز د کارمندانو له لوری په خاصاً توگه په محافظه کاره يا هم کليوالي سيمو کې مثل شويو . دنورو په نمايندگی اچونه ډير ځلي د لوړ شمير رايه اچوني له کارتونو سره ترسره شوي دي.[114] دنورو په نمايندگی رايه اچوني په اړه شکايتونه اساساً له د سهيل، سهيل ختيځ (پکتيا، پکتيکا او غزني ولايتونو)[115] او مرکزي سيمو څخه خپاره شوي دي.[116] د پکتيکا ولايت د يوسف خيلو په ولسوالي کې د ولايتي شورای ښځينه غړي ته د راپورونو له مخي لاربنوونه شوي چي خپل کور د محلي دودونوله کبله پري نږدي او دهغي خاوند به دهغي په ځاي رايه واچوي. همدارنگه د پکتيا ولايت د گرديز په ښار کې د يوه رايه ورکوونکي پر وينا چي هغه ۳۵ رايي د خپلي کورني د ښځينو غړيو لپاره اچولي دي.

د ښکته عمر لرونکو کسانو رايه ورکوونه:

د ښکته عمر لرونکو کسانو رايه ورکوونه په شمال شرقی، شرقی او مرکزی سيمو کی يوه ځايی ستونزه وه. د ښکته عمر لرونکو کسانو رايه ورکونه د تابعيت د تذکری او د رايه اچول د ثبت د کارت په دقيق ډول د نه کتلو له کبله رامنځته شوی ؤ. د بيلگی په ډول په شمال شرقی څلورو ولايتونو بدخشان، کندز، تخار او بغلان کی راپورنه څرگندوی چی د رايه اچولو په يو شمير مرکزونو کی ښکته عمر لرونکی انجونی ليدل شوی چی رايه يی ورکوله.[117] په غربی سيمه کی، د کنړ ولايت د اسد آباد ولسوالی د سنگر، وارنته او څخار په منطقو کی[118]، د الانگار ولسوالی په شهيدانو او کاکس په منطقو کی او د لغمان ولايت د قرغی په ولسوالی کی د رايه اچولو په مرکزونو کی هم زيات شمير ښکته عمر لرونکو کسانو رايی ورکولی. په مرکزی سيمه کی البته دغه رنگه پيښی ډيری کموی[119].

نيمگړتياوی:

د نه تلونکی رنگ ناوړه کارونه (کوم چه په ځينی ځايونو کی د پاکولو په موادوکېداي شي ولاړ شي) او د هيواد په کچه د کارتونو د سری کولو ښه کار نه ورکونکی ماشينونه (ترڅو د راجيستر کارتونه په نبنه کړی) چې په پای کی په قيچی گانو باندی بدل شول ستونزي عمومي شکايات وه.[120] دغه ستونزی د ناظرينو لخوا لکه د اينفيرل، فيفا د کتونکو، د ځانته عينی شاهدانو او به طلوع تلويزن کی د ولسمشری ټاکنو کانديد له لوری يادونه شوی ده. د ټاکنو د مديريت دغو عملی برخو په ټاکنيزه پروسه د رايه ورکوونکو د اعتبار د اغيزمند کولو فکتورونه دی په ځانگړی توگه د حقيقت په رڼا کی د نه تلونکی رنگ يو له هغو اقداماتو څخه شميرل کيده چی د سرغړونو مخنيوی وکاندی او د ټاکنو اعتبار او حيثيت يقنی کړی.

IV. د بيان آزادي

لکه چي د سياسی حقونو د نظارت (پی آر ايم) په دوهم راپور کې يې يادونه شوی ده د بيان آزادي د کمپاين پرمهال په وروستيو ۱۷ ورځو کې رعايت شوې ده، کله چې ملاتړ کوونکو او نوماندانو کولای شو ځو په عامو غونډو کې گډون ولري او هغه سازماندهي کړي.[121] کله چې د کمپاين دوره د ۲۰۰۹ کال د اگست په ۱۷ نېټه پای ته نږدې شوه نو د ځينو نوماندانو لکه ولسمشر کرزی، ډاکټر عبد الله عبد الله، ډاکټر اشرف غنی احمدزی او رمضان بشردوست له خوا د هيواد په بيلا بيلو برخو کې دغه غونډې چې د قومي ليکو څخه وتلي وې جوړې شوې. ملاتړکوونکو په زياته شميرو کي پدغو غونډو کي گډون وکړ. د جمهوری رياست د دريو نوماندانو (حامد کرزی، ډاکټر اشرف غنی او ډاکټر رمضان بشردوست) ترمنځ عامه مناظره چې د افغانستان ملي تلويزيون له خوا خپره شوه ځانته يې د عوامو زياته توجه راواړوله.[122]

د رایه اچووني په ورځ (پورته یې وګورئ) د کومې خاصې پېښې راپور نه دی ورکړل شوی، نوماندانو، د هغوي ملاتړو او رسنیو په عمومی صورت دغه مقررات چې د رایې اچوني د ورځې ترمخه د ۴۸ ساعتونو د خاموشۍ پړاو رعایت وکړي او په دغه موده کې کمپاین و نه لري او هم د کمپاین لپاره موادونه ویشي. د خاموشۍ په پړاو کې د کمپاین ځینې دتیریو نمونې د ټاکنو د خلپواک کمیسیون د رسینو د نظارت د کمیسیون له خوا د نورین، تمدن، او شمشاد تلویزیون په خپرونو کې په ګوته شوې او همدارنګه د یوې دولتي ورځپاڼې، ارمان ملي او نخست ورځپاڼو د سرغړونو راپور ورکړل شو چې هغو د یو ځانګړی نوماند په پلوۍ د خاموشۍ په پړاو کې نشرات کړی او یا یې مقالې چاپ کړي دي. [123]

د ټاکنو په را رسیدو سره د ملي امنیت شورا د یو حکم په صادرولو سره د ټولو کورنیو او نړیوالو رسنیو څخه وغوښتل چې د رایه اچووني په ورځ د سهار د ۶ بجو څخه د ماښا م تر ۸ بجو پورې د خشونت د هر ډول پېښو د راپور ورکولو څخه ډډه وکړي او د امنیت په اړه هیڅ ډول صحنه نشر نه کړي. [124] رسنیو د دې راپور درلود چې حکومت به هغه بهرني ژورنالستان د هیواده وباسي او هغه رسنۍ یې وتړي چې د دغه بندیز څخه سرغړونه وکړي.[125] د ولسمشر د دفتر په وینا دغه حکم د دې لپاره وو چې "خلک وهڅول شي او د هغوي مورال د دې لپاره پورته وساتل شي چې د رایې اچوونو لپاره راووځي."[126] د راپورونو له خوا لس تنه خبریالان هغه مهال ونیول شول چې د هغه نښتې راپور یې تیارولو چې د کابل د ښار په لومړۍ امنیتي حوزه کې وشوه، همدارنګه د رایه اچووني په ورځ دوه خبریالان هغه مهال ونیول شول چې د کابل د ښار په ۸ مه امنیتي حوزه کې یې د نښتې مطبوعاتي پوښښ کولو. ټول دغه خبریالان د نیونې څو ساعته وروسته خوشې شول خود ځینو څخه ویډیویې ټیپونه ضبط شول.

د دغه حکم سره سم داسې باور کیدلو چې کورنیو رسنیو (د طلوع تلویزیون پرته) د رایه اچووني په ورځ د ټاکنو اړوند خشونتونو د راپور ورکولو څخه ډډه کړې ده. دغه حالت د ډیرو له خوا په تیره بیا د ژورنالستانو له خوا تر نیوکې لاندې راغلی دی. د افغانستان د ژورنالستانو د خپلواکې ټولنې له خوا دا اعلامیه نشره شو چې د آزادو رسنیو راپورونه د ټاکنو د مشروعیت سره نیغ په نیغه تړاو لري.[127] یوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون د حکومت څخه وغوښتل چې په رسنیو باندې د خشونتونود راپور ورکولو بندیز د افغانستان د اساسي قانون د احکامو له مخې چې د آزادو رسنیو تضمین کوی، لیرې کړي.[128] دا جوته نه ده چې آیا د رسنیو د راپورونو د نشتوالی په صورت کې عمومي امنیتي حالت د ۲۰۰۹ کال د اګست په ۲۰ نېټه د رایه اچوونکو په ګډون اغیزه درلودله او که نه.

راپورونه جوتوي چې د رایه اچووني وروسته د خبریالانو لپاره چاپیریال ارام وو. ژورنالستانو په آزادانه ډول په دې هکله چې یې و نه کړای شول د ټاکنو په اړه د مسلو د ډار او تهدید په شمول راپور ورکړی خپلې اندیښنې څرګندې کړي. ځینې یې د نوماندانو له خوا په دې تهدید شوي و، چې که چیرې هغوي د تقلب او بې نظمیو په اړه راپور ور کړي نو ورته به سزا ورکړای شی. د بیلګې په ډول د غزنی په ولایت کې د یو خبریال څخه د نوماندانو د استازو له خوا وغوښتل شو چې دوي ته ټول سندونه او تصویري پټه چې په کې د رایه اچووني د ورځې بې نظمۍ مستندې شوې وې ور تسلیم کړي. داسې راپورونه هم را ورسیدل چې طالبانو ژورنالستان په دې تهدیدول چې د ټاکنو په اړه مثبت راپورونه خپاره نه کړي. [129]

V - نتیجه

د هیواد په کچه بلکه په ځانګړی توګه په سویلی ،سویل ختیځ او ختیځو سیمو کی او همدا رنګه په بغلان او کابل ولایاتونو د ګڼ شمیر امنیت اړوند پیښو له امله چی نسبی توګه زیا ت شدت یی نه درلود د رایی ورکولو ورځ زیانمنه کړه .نا امنی د یو لړ بی اطمنانی په شمول د کلتوری او ټولینیزو خنډونو سره مل چی په ځانګړی توګه د پام وړ د ښځو لپاره چی د تیر ځل ټاکنو په پرتله په ټاکنو کی د ونډی کچه ټیټه وه با وجود له دینه چی ګڼ شمیر ټاکنو محلونه پرانیستی وو. اټکل کیږی چی په ۲۰ اګست د راجستر شوی رایو څخه یو پر دریمه برخه رایی د زیات توپیر په درلولو سره استعمال شوی. د افغانانو هغه لیوالتیا چی د ټاکنو پروسه کی د کمپاین په ترڅ کی تر سترګو شوی وه دتوقع وړ ونډه د رایی اچونی په ورځ تر لاسه نه شوه. ښځی په ځا نګړی او دوامداره توګه په سیاسی چارو کی د ازاد او خوښی ټاکنو څخه برخمنی نه شوی.ا په ځانګړی توګه دا تمثیل هم شوه چی په

دودیزه توګه منل شوی چی د دوی لپاره بل چا رایی استعمال کړی له دی امله چی دوی په خپله د رایی محلونو ته اسان لاس رسی نه درلود.

سره له دینه چی د ټاکنو د ورځ تر مخه د درغلی مخنیوی لپاره یو لړ اقدامات شوی و او یو شمیر خپلواک کتونکی په ټول هیواد کی ګمارل شوی و خو د ټاکنو څخه وروسته ګڼ شمیر د درغلی او بی ګډوډی ادعا وشوی . په سیمه ییزه توګه ددی ادعاو نوعیت او کچه مختلف وه خو بیا هم په زیاته اندازه د صندوقونو د ډکولو ،درغلی او ګډوډی اړوند ادعا داسی ویل کیږی چی د هیواد په سویل ، سویل ختیځ ، ختیځ او مرکزی سیمو کی صورت موندلی وو. د راپور د لیکلو په وخت د درغلی او ګډوډی اغیزی په عمومی ټاکنیزو پائلو تر اوسه څرګند ندی . دا به هغه وخت تر سترګو شی چی ایا د ټاکنو خپلواک کمیسیون ا د ټاکنو د شکایاتو اوریدو کمیسیون تر منځ چی په کوم میتودولوجی باندی موافقه شوی به هغه شکایتونه او درغلی ستونځی حل کړی چی د پائلو تائد لپاره لار هواره کړی کوم چی ټول احزابو او افغانانو ته د منلو وړ وي.

د سپتمبر په ۱۶ مه نیټه د ټاکنو خپلواک کمیسیون د ټاکنو لومړنی (نا تائید شوی) پایلی اعلان کړی چی د هغی له مخی رئیس جمهور کرزی د ۵۴،۶۲ په سلو کی رایو اخیستلو سره په سر کی راغی او ډاکټر عبدالله د ۲۷،۷۵ په سلو کی رایو اخیستلو سره ورپسی راغی. له دی کبله چی په هغه وخت کی د ټاکنو خپلواک کمیسیون او د ټاکنو د شکایاتو کمیسیون له خوا د درغلیو د تورونو بیا کتنی دوام درلود، دغه نتایج ابتدایی او موقتی وو.

د را رسیدلو شکایتونو د څیړنو په اساس چی په لومړی ضمیمه کی تشریح شو، د ټاکنو د شکایاتو کمیسیون د اکتوبر په ۱۸ مه نیټه د ټاکنو خپلواک کمیسیون ته هدایت ورکړ چی:

الف: د ۳۳۷۷ قرنطین شوو بکسونو په اړه د هر کاندید د رایو یوه مشخصه سلنه په ۶ کتګوریو کی باطل اعلان کړی.

ب: د ښکاره او قانع کوونکو شواهدو په اساس چی د د درغلیو د شکایاتونو په اره چی د اګست د ۲۰ می نیټی راهیسی ترلاسه شوی وو، د رای ورکولو ۲۱۰ محلونه په ټول ملک کی باطل شول.

ج: د ټاکنو د خپلواک کمیسیون له خوا د رای ورکولو ۱۸ قرنطین شوی محلونه باید شمیرنه کی بیرته شامل شی، ځکه چی د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون د درغلیو هیڅ شواهد په کی و نه موندل. د اکتوبر په ۲۰ مه نیټه د ټاکنو خپلواک کمیسیون اعلان وکړ چی د نومبر په ۷مه د ولس مشر کرزی او ډاکټر عبدالله تر منځ به د ټاکنو دوهم دور تر سره کیږی. د ټاکنو د خپلواک کمیسیون د محاسبی له مخی د لومړی سر کی کاندید رایی له ضروری ۵۰ په سلو کی اندازی نه چی د دوهم دور ته تللو څخه مخنیوی لپاره لازم بلل کیدلی، راټیټی شوی. په همدی ورځ په یوه خبر کنفرانس کی د امریکایی سناتور جان کیری او د د ملګرو ملتونو د ځانګړی استازی، کای ایده په حضور کی رئیس جمهور کرزی ومنله چی د انتخاباتو د دوهم دور تر سره کیدل ضروری وو.

پای نوټونه

---

[1] د اروپایی اتحادیی د ټاکنو کتونکی هیئت –د ولسمشری او ولایتی شورا ټا کنی ۲۰۰۹(۲۲ اګست۲۰۰۹) لومړی وینا: د ملی دیموکراتیک اداری د ټاکنو ناظرینو هیت د افغانستان د ۲۰۰۹ کال د ولسمشری او ولایتی ټاکنو په هکله لومړی وینا ۲۲ اګست ۲۰۰۹

[2] د ملګرو ملتونو ځانګړی استازی مطبوعاتی وینا (۲۰ اګست ۲۰۰۹) د ملګرو ملتونو استازی د افغانستان د ټاکنو لاس ته راوړنو هرکلی :، داکتر سیما ثمر د بشر حقونو خپلواک کمیسیون مشری وینا ۲۰ اګست ۲۰۰۹ .

[3] ۲۴۱۸۳ د رایو مرکزونه: مطبوعاتی اعلامیه د ۲۰۰۹ د ولسمشری ټاکنو لومړی پائلو په حواله(۱۶ سپتمبر ۲۰۰۹) د ټاکنو خپلواک کمیسیون http://www.iec.org.af

[4] دUNDP د ټاکنو دفتر اونیزه (۱۱-۱۷ اګست ۲۰۰۹)

[5] تقریبا ۲۲۰۰۰ ټاکنیز محلات د ۲۰۰۴ ولسمشری ټاکنو کی پرانستل شوی او د ملی شورا او ولایتی شورا ټاکنو کی ۲۶،۲۴۸ ټاکنیز محلات پرانستل شوی وو . د JEMB روستنی راپور http://www.jemb.org

[6] د ټاکنو په هکله د ټاکنو د خپلواک کمیسون د مقرراتو د اولی مادی لمخی د رایو مرکز عبارت د نارینو او ښځیو لپاده د یو ترکیبی تر مخه معلوم شوی د رایو د محلاتو څخه دی.

[7] پژواک (۲۰ اګست ۲۰۰۹) ۱۳۴۱ بندیانو په ټاکنو کی رایی ورکړی .

[8] د UNDP ټاکنو دفتر اونیزه (۲۵-۳۱ اګست ۲۰۰۹)

[9] د افغانستان د ازادو او عادلانه ټاکنو موسسه FEFA د مطبوعاتی اعلامیه (۲۲ اګست ۲۰۰۹)

[10] په ځانګړی توګه د دولت مخالفینو د قندهار ولایت د خاکریز،ارغستان ، شاولی کوټ ، پنجوایی ،شورابک ،ریګیستان او نیش ولسوالیو کی د لاری مختلف ځایونو کی ماینونه خخ کړ ی وو . (یادونه د ملګری ملتونو ارشیف)

[11] د ملګرو ملتونو د امنیت د خوندیتوب اداری (UNDSS) راپور ۱۹ اګست ۲۰۰۹

[12] د غزنی ولایت د رادیوی خپرونی چی په ښار کی ۱۲۵ د موترو ځان وژونکی حمله کونکی موجود دی .

[13] دوه ځان وژونکو بریدونو په کابل ښار ۱۴ ملکی افراد د ۲ تنه ملګرو ملتونو پرسونل په شمول وژل او ۱۲۰ ملکی وګړی ټپیان شول.

[14] راپور ورکړل شوی چی د په ۲۰۰۹ د اګست په لومړی نیټه د ولایتی شورا کاندید باندی د لغمان ولایت علیشنګ ولسوالی ، نجیل سیمه کی برید وشو، په ۱ د اګست ۲۰۰۹ یو ماین د ملی امنیتی ځواکونو لخوا کشف او شنډ شو چی په لوګر ولایت بهرام خیلو کلی کی د ولایتی شورا کاندید د کور په خوا کی ځای پر ځای شوی و. په ۱ د اګست ۲۰۰۹ دوه نور ما ئنونه کشف او شنډ شول چی لوګر ولایت پل عا لم کی د یو ولایتی شورا کاندید د کور په خوا کی ځای پر ځای شوی وو. ، په ۱ د اګست ۲۰۰۹ د غزنی ولایت اندړ ولسوالی د ملا نوح بابا سیمه کی د ولسمشر کرزی او څو تنو ولایتی شورا کاندیدانو کاروان د دولت مخالیفینو د برید لاندی هغه وخت راغلو کله چی دوی مقر ولسوالی کی غونډی نه راستانه شول. ددی په پایله کی د ریس جمهور یو استازی او یو ساتونکی مړه شول. په ۲ د اګست ۲۰۰۹ په کاپیسا ولایت کوهستان ولسوالی کی د داکتر عبدالله د ولسوالی د کمپائن دفتر په باغ باندی د لاسی بم برید وشو ، ، په ۲ د اګست ۲۰۰۹ د دولت مخالیفینو د لغمان ولایت مهتر لام کی د ولایتی شورا کاندید شخصی موتر باندی د وسپکو وسلو برید وکړ. ، په ۵ د اګست ۲۰۰۹ دقاضی عبدالباری چی د ولایتی شورا کاندید او د داکتر عبدالله د کمپائن مسؤل و د هغه شخصی موتر د بدخشان ولایت شهر بزرګ کی د لری نه کنترول بم برید وشو. و، په ۵ د اګست ۲۰۰۹ په فاریاب ولایت کی د شیرین تګاب ولسوالی د فیض اباد سیمه کی په ملی پولسو چی د داکتر عبدالله ملاتړکونکو کاروان یی ساته د نامعلومه وسلوالو چی د دولت د مخالیفنو ګمان پری د سپکو وسلو حمله وکړه . ، په ۶ د اګست ۲۰۰۹ د لغمان ولایت مهترلام کی د ولایتی شورا کاندید باندی ماین چاودنه وشوه. په ، په ۱۴ د اګست ۲۰۰۹ په جوزجان ولایت اخچه ولسوالی کی د ولسمشری کاندید کمپائن کونکی استوګنځی ته لاسی بم ګوزار شو. ، په ۱۴ د اګست ۲۰۰۹ کاپیسا ولایت تګاب ولسوالی جالوخیل سیمه کی د دولت مخالیفینو یو تن هغه وخت وژه او دوه تنه ټپیان کړل کله چی هغوی د ولسمشر کرزی د کمپائن نه راستانه شول. ، په ۱۶ د اګست ۲۰۰۹ په جوزجان ولایت کی د ولسمشر کرزی د کمپائن کونکو کتار د سرک د غاړی په مائن وخوت . ، ، په ۱۷ د اګست ۲۰۰۹ په غور ولایت ، چغچران ښار د فامیلی ګودام سیمه کی د ولسمشری کاندید کمپائن دفتر باندی د لاسی بم ګوزار شو. ، په ۱۷ د اګست ۲۰۰۹ په بدخشان ولایت، اګرو ولسوالی کی د داکتر عبدالله موترو باندی برید وشو او په ، په ۱۷ د اګست ۲۰۰۹ د ننګرهار ولایت خوګیانو ولسوالی دقیلغو سیمه کی مائن چاودنه وشوه چی هدف یی د ولایتی شورا کاندید و او د ادعا له مخی د هغی سیالی کونکو له خوا تر سره شو. (یادونه د ملګری ملتونو ارشیف)

[15] په ۲۰۰۹ اګست۱۲ د بادغیس ولایت د قلعه نو ولسوالي کې د جمهوري ریاست د کاندي د ټاکنیزي مباریزي پنځه کارکوونکي وتښتول شول او ورسته له دوو ورځو د قومي مشرانوپه منځګړیتوب خوشي شول. (یادونه د ملګری ملتونو ارشیف)

[16] د ۲۰۰۹ اګست ۱۷ د جوزجان د ولایتي شورای کاندید د مرادیان ولسوالي د اریغ په کلي کي د دوو ناپیژندل شوي مسلحوموټرسیکل سپرو لخو په ډزو ووژل شو.

[17] ۱اګست ۲۰۰۹ د غزنی ولایت، اندړ ولسوالی د مولا بابا په منطقه کی د کرزی د کمپاین ولایتی مسول او بعضی ولایتی شورا ته نوماندو قطارونه د دولت ضد عناصرو لخوا هغه وخت تر برید لاندی راغلل کله چه دوی د انتخاباتی جلسه په د مقر کی و راستنیدل، په نتیجه کی د ریس جمهور یو استازی او یو ساتونکی ته مرګ ژوبله واوښتل. او د ۲۰۰۹ اګست ۱٦ د کاپیسا په ولایت کې د جمهوري

ریاست د کاندید کرزي د ټاکنیزومبارزو یو تن کارکونکي د حکومت ضد عناصرو له لوري ووژل شو او دوونور ټپیان شول. (یادونه د ملګری ملتونو ارشیف

[18] د د ۲۰۰۹ اګست ۵ د کاپیسا ولایت کوهستان ولسوالي (۲) په هغه عمومي سرک چې د ټاکنو د خپلواک کمیسون کاروان یوساعت مخته په تیر شوي ؤ ځان وژونکي برید وشو. د ۲۰۰۹ اګست ۹ د حکومت ضد عناصرو د ټاکنو د خپلواک کمیسون په کاروان د کابل ګردیز په لوي لاري د لوګر ولایت په پل علم کې حمله وکړه. د ۲۰۰۹ اګست ۱۵ د ارزګان ولایت ترینکوټ ښخه چې کوم کاروان د چینارتو ولسوالي ته په لاره ؤ او د ټاکنو د خپلواک کمیسون مواد (درایو پاڼي او صندقونه) یي انتقالول د حکومت ضد عناصروله لوري پري د ماین چاودنه وشوه. د ۲۰۰۹ اګست ۱٦ د لغمان ولایت د دولت شاه ولسوالي ته چې کوم د ۱۵ ګاډو کاروان په لاره ؤاو د ټاکنو مواد یي انتقالو د حکومت ضد عناصرو له لوري حمله وشوه. د ۲۰۰۹ اګست ۱٦ د سرپل ولایت د بل خاب ولسوالي په لاري د ملي پولیسو هغه ګاډي چې د ټاکنو د مواد یي بدرګه کول د ناپیژندل شوي کسانو له لوري ډزي وشوي. د ۲۰۰۹ اګست ۱۷ د کاپیسا ولایت تګاب ولسوالي د جلوخیلو په سیمه کې په هغه کاروان چې د ټاکنو د خپلواک کمیسون مواد یي انتقالول تر حملي لاندي راغي. د ۲۰۰۹ اګست ۱۸ د کنړولایت کې د ټاکنو د خپلواک کمیسون هغه کاروان چې د غازي آباد او ناري ولسوالیو ته په لاري ؤ د جلال آباد ولایت ته څیرمه د راپورونو له مخي حمله وشوه. د ۲۰۰۹ اګست ۱۸ د لغمان ولایت د الیشنګ ولسوالي د سیګال په منطقه کې د افغان ملي ځواکونه چې د ټاکنو یو ډله یي بدرګه کوله د حکومت ضد عناصروله لوري حمله وشوه. د ۲۰۰۹ اګست ۱۸ د حکومت ضد عناصرو د ټاکنو هغه مواد چې د نورستان ولایت د مندول ولسوالي ته په لاري ول له لاري ښخه وګرځول او ویجاړ یي کړل. د ۲۰۰۹ اګست ۱۸ یوملکي چورلکه چې د ټاکنو مواد یي لیږدول د حکومت ضد عناضرو له لوري د بادغیس ولایت په جواند کې تر ډزو لاندي راغله. د ۲۰۰۹ اګست ۱۹ د کاپیسا ولایت تګاب ولسوالي د نوروز خیلو په کلي کې افغان امنیتي ځواکونه چې د بدرګي له ماموریت ښخه بیرته راستندل برید وشو. او د ۲۰۰۹ اګست ۱۹ د ننګرهار ولایت د شیرزادو ولسوالي د کوکیخیلو په منطقه کې نا پیژندل شوي کسانو په هغه ګاډي چې د ټاکنو مواد یي لیږدول لاسي بم وغورځول شو.

[19] د د ۲۰۰۹ اګست ۱۸ د بدخشان ولایت د آرګو ولسوالي یانشا کلي کې د ټاکنو د خپلواک کمیسون دوه کرایي موټر چې د ټاکنو د خپلواک کمیسون حساس مواد یي انتقالول د میامي ولسوالي ته په لاري د درواز په سیمه کې د سرک د غاړي په ماین برابر شو چې ددي چاودني په پایله کې دري تنه د ټاکنو د خپلواک کمیسون کارکونکی ووژل شول. د۲۰۰۹ اګست ۱۸ کندهار ولایت، شوراوک ولسوالی، موټر چه د د ټاکنو د خپلواک کمیسون دوه کارکونکی انتقالول د یوه پرځای شوی مین سره ولګید په نتیجه کی دواړه کارکونکی مړه شول. د۲۰۰۹ اګست ۱۸ جوزجان ولایت، منګجک ولسوالی، د حکومت ضد عناصرو په یوه مرکز برید وکړ په نتیجه کی یو امنیتی کارکونکی مړ شو، اګست ۱۹ د کندهار ولایت د شوراوک ولسوالي کې هغه موټر چې د ټاکنو دوه تنه کارکونکي یي انتقالول حمله وشوه چې په پایله کې يي دواړه کارکونکي ووژل شول. په نهری شاهی ولسوالیو بلخ ولایت، د د ټاکنو د خپلواک کمیسون قطار چه د رایو بکسونه او کارکونکی یی انتقالول تر برید لاندی راغلل په نتیجه کی د ټاکنو د خپلواک کمیسون یو کارکونکی مړ شو. (یادونه د ملګری ملتونو ارشیف

[20] د ۲۰۰۹ اګست ۱ د وردګو ولایت د چرخ د ولسوالي د ولسوالي ساحوي کوردیناتور د طالبانو له لوري وتښتول شو، ورسته له ٤٨ ساعتو خوشي شو خو د طالبانو تر څارني لاندي ؤ. د ۲۰۰۹ اګست ٥ ناپیژندل شوي کسانو دوه تنه ساحوي کوردیناتوران د چار دري ولسوالي کندزولایت ښخه وتښتول او په هغه ورځ یي بیرته خوشي شول. او د ۲۰۰۹ اګست ۱۹ د کندزولایت خانداب ولسوالي دوه تنه ساحوي کوردیناتوران وتښتول شول اوورسته بیرته خوشي شول. (یادونه د ملګری ملتونو ارشیف

[21] په ۲۰د اګست ۲۰۰۹ د راپورونو له مخي سهیلي حوزي زیاتي امنیتي پیښي ثبت کړي دي- شاوخوا ٥٥ د توغندیو حملي،٦٧ امنیتي پیښي په ختیځي حوزي پکتیا ولایت د ګردیزښار کې دوي انتحاري دوخت نه وړاندي حمله د رایه ورکول محل ته نژدي. لیږتر لیږه شپږ توغندي د حکومت ضد عناصروله لوري دکندزوښار په ګن میشتو سیمو توغول شوي چې شپږتنه ملکي وګړي یي زخمیا ن کړي ، او د کندزپه ولایت کې ۱۳ د توغندیوحملي شوي- ناآمني د رایه ورکول د مرکزونوپه شمیر تاثیراچول کوم چې باید خلاص واي. (یادونه د ملګری ملتونو ارشیف

P [22] د ۲۰۰۹ اګست ۳۱ افغان مقامات د دیموکراسي په لومړي کتار کې

[23] د دفاع او کورنیو چارو وزارت. د بغلان د ولسوالي د امنیه قومندان د حکومت ضد عناصروسره په نښته کې ووژل شو او دننګرهارولایت خوګیاڼو ولسوالي د امنیه قومندان د حکومت ضد عناصروپه یوه حمله کې ووژل شو

۲۳ یوی رسنی راپورورکړچي زیاتو خلکو په افغانستان کې لدي کبله په ټاکنو کې ګډوون ونکړ چې ... له ټاکنو سره به په افغانستان کې هیڅ شي هم بدل نشول... ټوپکسالاران نورهم تقویه شوي، اداري فساد زیات شوي او بسپنه شوي پیسي د بهرنیو او کورنیو له لوري

[24] اختلاس شوي] هشت صبح (۲۰۰۹ اګست ۲۳)، طالبان ماتي په ټاکنو کې

[25] راپور ورکړچې د خلکو ګډوون ۷۰ فیصده ؤ.(JEMB)د ټاکنو د څارلو ګډ بورډ

[26] راپور ورکړچې د خلکو ګډوون ٥٥ فیصده ؤ.(JEMB) د ټاکنو د څارلو ګډ بورډ

د ټاکنو د خپلواک کمیسون مطبوعاتي اعلامیه لدي ماخذ سره [د ۲۰۰۹ دولسمشري ټاکنولومړني پایلو اعلانونه] (۲۰۰۹ سپټمبر ۱٦)، http://www.iec.org.af[27]

د بلخ، جوزجان، سرپل، سمنګان او فاریاب ولایتونو په مرکزونوکې د رایه ورکوونکو ګډوون د رسمی کتونکو او نورو له لوري

[28] مناسب او په ولسوالیوکې ډیرکمزوري راپورورکول شوي

[29] د هرات، بادغیس او غور په ولایتونو کې د رایو اچوونو شمیره منځنی وه څرنګه چه رسمی کتونکو او نورلخوا راپور شوی په مرکزي جګو سیمو کې په بامیانو او دایکندي کې د رایو اچوونو شمیره پورته وه، په تیره بیا د بامیانو به ښار، او د دایکندي ولایت په

[30] دایکندی او میرامور ولسوالیو کې

[31]

د تخار او بغلان په ولایتونو کې د رایه اچوونو شمیره د منځنی کچې وه او د بدخشان په ولایت کې د رایه اچووني شمیره د راپورونو له مخې ښه وه.

[32] د پنجشیر او پروان په ولایتونو کې د رایه اچووني شمیره د منځنی کچې وه د رسمی کتونکو او نورلخوا راپور شوی

33

په جلا جلا ډول د امنيتي پيښې په جوزجان (د قش تپه په ولسولۍ) د بلخ د ولايت (په چاربولک او د چمتال په ولسواليو کې، سرپل (د کوهستان په ولسوالۍ کې) د فارياب ولايت (غورماچ، شيرين، تګاب، قيصار ولسواليو کې)، د ۲۰۰۹ کال د اګست په ۱۹ نېټه د غورماچ د ولسوالۍ د ملي پوليسو په قوماندانۍ د راکټ ګوزارو شو چې دا د شپږو پوليسو د مړيني او د دوو پوليسو د ټپي کيدو لامل شو، د ملي اردو يو کتار د قلعه ولی ساحې ته نږدې تر بريد لاندې راغي، د غورماچ د ولسوالۍ په جنوب کې د دولت ضد عناصرو له خوا سړک بند شوی وو. د رايه اچوونو په ورځ د غورماچ د ولسوالۍ پر اداري مرکز باندې د ۱۴ راکټونو بريد وشو، د اب ګرمک په کلي کې د دولت ضد عناصرو خلګ تهديدول او په قلعه ولی کې د رايو اچووني مرکزونه د دولت ضد عناصرو د ګواښونو له کبله د څه ځنډ وروسته پرانيستل شول، د شيرين تګاب په ولسوالۍ کې د رايه اچوونې يو مرکز ژر وتړل شو ځکه د دې انديښنه وه چې ساحه د دولت ضد عناصرو له خوا تر محاصرې لاندې راغلې ده، وروسته هغه کتار چې د رايې اچووني صندوقونه او نور حساس مواد يې راليږدول، ساحه پرېښودله، د قيصار په ولسوالۍ کې د رايې اچووني يو مرکز وتړل شو او دوه د رايو مرکزونه د لږ وخت لپاره د امنيتي حالت د ناوړتيا له کبله وتړل شول، په اصحاب قاف کې د افغانستان د امنيتي ځواکونو او دولت ضد عناصرو ترمنځ جګړه روانه وه، په خواجه کيني کې د رايه اچوونې مرکز د ځنډونو سره دغه ورځ پرانيستي وو. (يادونه د ملګرى ملتونو ارشيف)

34

د ټاکنو د خپلواک کميسيون مطبوعاتي اعلاميه چې د ۲۰۰۹ کال د جمهوري رياست د ټاکنو د لومړنيو پايلو د اعلان په اړه ده. (۲۰۰۹ http://www.iec.org.afکال د سپتبمر ۱۶)

35

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون له مخې په ټول هيواد کې ۴۴ د رايو اچووني مرکزونه د ټاکلی وخت تر مخه تړل شوی و او ۱۴۹ مرکزونه په متناوب ډول د ځنډونو سره پرانېستي و.

36

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون د وينا له مخې د کاپيسا په ولايت کې ۳۶ مرکزونه بند و، د لوګر په ولايت کې ۱۴ او د وردکو په ولايت کې ۲۱ مرکزونه تړلي و.

37

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون په وينا د بغلان په ولايت کې ۱۷ مرکزونه او د کندز په ولايت کې د رايه اچووني ۲۰ مرکزونه تړلي و

38

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون په وينا د فراه په ولايت کې ۴۸ د رايه اچووني مرکزونه او د هرات به ولايت کې ۲۴ مرکزونه تړلي و

39

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون د وينا له مخې د نورستان په ولايت کې ۲۶ د رايه اچووني مرکزونه تړلي و

40

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون د وينا له مخې د پکتيکا په ولايت کې ۳۰ د رايه اچووني مرکزونه تړلي و

41

په دغو ولايتونو کې د رايه اچووني کچه خورا ټيټه وه ځرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی

42

د نيمروز په ولايت کې رايه اچوونه ټېټه وه ځرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی

43

رايه اچوونه د خوست ولايت په موسی خيل، قلندر، ګربزو، صبريو، مندوزيو، دوه منده او تنی ولسواليو کې ټيټه وه ځرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی

44

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون د وينا له مخې د وردګ په ولايت کې ۲۱ د رايه مرکزونه تړلي و

45

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون د وينا له مخې د وردګو په ولايت کې ۴۴ مرکزونه د ټاکلی وخت څخه وړاندې تړل شوي و، د بغلان ولايت په دهنه غوری او د پلخمری په ولسواليو کې ۴ مرکزونه د وخت وړاندې وتړل شول، د دولت ضد عناصرو او افغان ملي امنيتی ځواکونو ترمنځ د بريدونو له کبله د پکتيکا ولايت په مرزک، سرحوضه ولسواليو کې ۳۱ مرکزونه تړلي و، دغه د رايه اچووني مرکزونه وروسته له دې وتړل شول کله چې د افغان ملي امنيتي ځواکونو او دولت ضد عناصرو ترمنځ نښتې پيل شوې

46

د يوناما او د افغانستان د بشري حقونو د مستقل کميسيون له مخې، د رای ورکوني ۱۴۹ مرکزونه په قسمي توګه خلاص شوې وو. چې اکثره يې د کابل، لوګر (په مرکزي سيمه کې) د بلخ ولايت په زري ولسوالی کې (۱۸ مرکزونه) او په پلخمري بغلان کې (۱۶ مرکزونه) وو

47

د مثال په توګه د لوګر په ولايت کې د رايې ورکوني درې مرکزونه او د وردګ په ولايت کې څلور مرکزونه بل ځای ته نقل شوې وو. همدا راز د کندز په ولايت کې اوه مرکزونه د ناامنی لامله بل ځای ته نقل شوي وو.

48

د ۲۰۰۹ کال د اګست د مياشتې په ۱۸ نيټه طالبانو يوه ګواښنه خپره کړې وه چې هيچا ته به اجازه ورنکړي چې د رايې ورکوني مراکزو ته لار شي

49
ځرنګه چه د يوناما او د افغانستان د بشر د حقوقو خپلواک کميسون لخوا ثبت شويدی، هغه سړک چي لشکرګاه ښار ته رسيږي او همدارنګه هغه سړک چي نورستان ته ځي د حکومت د مخالفو عناصرو له خوا بند شوي وو. د غزني په ولايت کي ١٠ ولسوالي ګانو ته د تګ لاری د حکومت د مخالفو عناصرو لخوا بندي شوي وو. د بغلان جديد او پل خمري په ولسوالي ګانو کي د بغلان په ولايت کي يوه وسله والي ډلي خلکو ته ګواښني کولي او خلک د رايي ورکوني مرکزونو ته نه پريښود. او همدارنګه د کونړ ولايت د سرکانو په ولسوالی کي د شينکاری په سيمه کي کليوال د مخالفو وسله والو له لخوا د رايي ورکوني څخه منع شوی وو. ويل کيږي چي په دغه سيمه کي يو کس وژل شوی هم و
50
د انتخاباتو د مستقل کميسيون د رای ورکوني د پروسي او د مرکزونو د ٪۹۰ د خلاصون په اړه مطبوعاتی اعلاميه، (اګست ۲۰ ۲۰۰۹).
51
"کميسيون د رايي ورکولو مرکزونه په ټول هيواد کي جوړوي او په دي مرکزونو کي د رايه ورکوونکو د ګډون لپاره زمينه داسي برابروي څو د ټاکنو پروسي ته د رايه ورکوونکو لاسرسی په اسانی سره برابره وي." - د ټاکنو د قانون ۳۹ ماده لومړی فقره
52
د ولايتونو په مرکزونو کي د ښځينه برخه اخيستني کچه معتدله وه ځرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی
53
د باميان او دايکندي په ولايتونو کي د ښځينه وو د ګډون کچه معتدله وه ځرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی
54
ځرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی د هرات او بادغيس په ولايتونو کي د رايي ورکوني په مراکزو کي د ښځينه ګډونوالو شمېر له نارينه و سره برابره تر سترګو کېدله
55
مرديان او خامياب (د جامع جومات د رايي ورکوني مرکز) ولايت جوزجان ځرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی
56
"په ځانګړی ډول، په کليوالو سيمو کي د ټاکنو په ورځ زياتره کورني خپله ښځينه غړي په کور کي ساتلي و. خو په ښارونو کي .... اکثره هغه باسواده ښځينه چي په تيرو ټاکنو کي رايه ورکړي وه او يا يي د رايي ورکوني په مراکزو کي کار کړي وي، دا ځل د وتلو خطر په ځان ونه اخيست. واشنګټن پوست (آګست ۳۱ ۲۰۰۹)..
57
په سهيل ختيځ زون کی د ښځو ونډه ډيره کمه وو او د نورستان په ولايت کي د ښځو ګډون دير کم و. ځرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی
58
يوناما اټکل کوي چي د وردک په اکثرو سيمو کي د ګډون کچه ډيره ټيټه وه (پرته له دوو ولسواليو) او همدارنګه د لوګر په ځينو سيمو کي لکه: پل علم، برکي برک، او محمد آغه. او همدارنګه د کابل په ښار کي، د لوګر د ازرې په ولسوالی کي، د پروان او پنجشير په ولايتونو کي د ګډون کچه ټيټه وه
59 اسوشيتيد پريس (۱۹ اګست، ۲۰۰۹) د طالبانو په پخوانی ښار کي افغانان د رايي ورکووني لپاره ځانونه ثبتوي
60 نيويارک ټايمز (آګست ۲۱ ۲۰۰۹) له بريدونو سره سره افغان ټاکني بريالی و بللي شوي

61
(جولای ۸ ۲۰۰۹). چوپتيا خشونت دی- په افغانستان کي د ښځو په وړاندي تاوتريخوالی ته پای ورکړئ. د ۲۰۰۹ OHCHR يوناما او کال د سپتمبر په ۷نيټه د ټاکنو د کميسيون يوه ښځينه چاروکی چي د مدني روزونکی په ډول کار کاوه، د راپورونو له مخي د قندهار ښار د شهر نو په سيمه کي د يو توپک وال لخوا ووژل شوه. نوموړي ښځه همدارنګه د قندهار د ښځو د چارو په رياست کي د بشري حقونو د يوې فعالي په حيث پيژندل کيده. خو دا معلومه نه ده چي ايا د هغي وژني د ښځو د چارو به رياست کي د هغه کار او يا د ټاکنو په کميسيون کي د هغې د کار څخه ناشي شوی. يادونه د ملګری ملتونو ارشيف
62
واشنګټن پوست (آګست ۳۱ ۲۰۰۹). *Reverse Hopeful Trend*
63
د ساحوي فعاليتونو رياست، د ټاکنو خپلواک کميسيون (۲ سپتمبر ۲۰۰۹).
64
۶۶۴ د رايو اچونو مرکزونه د سريو په ذريعه په غزني ولايت کي فعاله شوي وو ۵۵۲ يي په پکتيکا ولايت کي، ۳۴۹ په پکتيا او ۲۸۰ په خوست کي (يادونه: د ساحوی عملياتو رياست د ټاکنو خپلواک کميسون (۲ سپتمبر ۲۰۰۹)
د غور په ولايت کي په ۳۳۰ د رايي اچوني په مرکزونو کي نارينه وو کار کاوه (يادونه: د ساحوی عملياتو رياست د ټاکنو خپلواک 65 کميسون (۲ سپتمبر ۲۰۰۹)
66
د ننګرهار په ولايت کي په ۲۰۸ مرکزونو کي نارينه کارکوونکي فعاله وو (يادونه: د ساحوی عملياتو رياست د ټاکنو خپلواک کميسون (۲ سپتمبر ۲۰۰۹)

67

د واشګنټن پوست ورځپاڼي ۲۰۰۹، اګست ۳۱) د امید بخښونکی تمایل په ځوړه خبر ورکړی دی
[68] اسوشیټید پریس (۲۰۰۹، اګست ۲۴) د افغان ټاکنې د ښځو لپاره یو بد په شاتګ و
[69] د امریکا د سفارت له خوا د افغانستان د ټاکنو په باب راپور (۲۰۰۹، اګست ۲۰)
[70] د ټاکنو د خپلواک کمیسیون بیانیه د ټګیو د کمولو او د هغو د کشف لپاره د اقداماتو په اړه
[71] د ټاکنو د خپلواک کمیسیون بیانیه د ټګیو د کمولو او د هغو د کشف لپاره د اقداماتو په اړه
[72] د ټاکنو د قانون ۵۲ او ۵۳ مادي
[73] د ټاکنو د قانون ۵۴ ماده
[74] د ټاکنو د قانون ۴۹ (۱) ماده
[75] د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د سرمنشي خاص استازي بیانیه (د سپتمبر ۸، ۲۰۰۹)
د ۱۳ سپتمبر۲۰۰۹ په جلسه کی د ټاکنو خپلواک کمیسون وویل چه د لاندی ذکر شوو رایو مراکزو نتایج به قرنتین شی ۱ (د رایو مراکزونه چه د ۱۰۰۰ څخه زیاتی رایی یی ثبت کړی ۲ (د رایو مرکزونه او محلونه چه نوه خلاص خو نتایج رارسیدلی او ۳ د رایو
[76] مرکزونه چیرته د اچول شوی رایی شمیر د رایی د پاڼو د شمیر څخه زیات وو
[77] د ټاکنو د خپلواک کمیسیون مطبوعاتي وینا د ټاکنو د لومړنیو نتیجو د اعلان په باره کې (۱۶ سپتمبر، ۲۰۰۹)
http://www.iec.org.af

[78] تر ټولو لومړی قضیې هغه دي، چې که چیرې ثابتې شي، کیدای شي د ټاکنو په نتیجو باندې زیاته اغیزه وکړي
[79] د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون پریکړه ۸- ۹- ۲۰۰۹
http://www.iec.org.af
[80] د ټاکنو د شکایتونو کمیسیون پریکړه ۸- ۹- ۲۰۰۹
http://www.iec.org.af

[81] د ټګیو د کمولو او د هغو د کشف په باب د ټاکنو د شکایتونو د کمیسیون وینا
[82]

ملی دیموکراتیک انستیټیوت (این ډی آی) و نه شو کولای چې د ټاکنو په ورځ د امنیتي خرابی وضعې له امله جنوب او د جنوب شرق ځینې برخو ته ولاړ شي. این ډی آی د ټاکنو د مشاهدې هئیت وینا د افغانستان د ولسمشریزو او ولایتي شوراګانو د ټاکنو په باب (۲۲ اګست، ۲۰۰۹)
[83]

د انتخاباتو د شکایتونو د کمیسیون فیصله. نمبر.
A-09-00-5033 et al (8 September 2009), http://www.ecc.org.af
[84]

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسون نوټ کړی د کندهار ولایت د شورابک او د ریګستان په ولسوالیو کی د رایه صنوقونه د شپی له خوا ډک شوی او رایه ورکونکی د رایه ورکولو سخه منع شوی دی. د کندهار ولایت د سپین بولدک په ولسوالی کی صندوقونه د جمهور ریس کرزی په ګټه ډک شوی دی. د کندهار د شورابک په ولسوالی کی د بارز قبیلی مشرانو شکایت کړی چی افغان ملی پولیسو د رایه صندوقونه ته 23900 رایه اچولی دی. د کندهار ولایت د ارغستان په ولسوالی کی رایه ورکونکی نه وو مګر صندوقونه ډک ښویدی. د کندهار ولایت د سپین بولدک د ولسوالی د غازی عبدالله خان انتخاباتی مرکز د یو کاندید په کور کی ځای پر ځای شوی او 45 د رایه صندوقونه ورک شوی دی. د کندهار ولایت د سپین بولدک په ولسوالی کی رایه ورکونکی نه وو او د انتخاباتو کارکونکو صندوقونه ډک کړیدی. د کندهار ولایت د سپین بولدک په ولسوالی کی مخکی له دی چی رایه ورکونکی مرکزونه ته راشی صندوقونه ډک شوی وو. د کندهار ولایت د سپین بولدک په ولسوالی کی یو کس صندوقونه د جمهور ریس کرزی په ګټه ډک کړل. د کندهار ولایت د سپین بولدک په ولسوالی کی یو کس صندوقونه د داکتر عبدالله په ګټه ډک کړی. د هلمند په ولایت کی صندوقونه د یو کس په کور کی ډک شویدی. د هلمند ولایت دلښګرګاه په ښار کی د افغان ملی پولیسو د انتخاباتو کارکونکی یی د یو لنډ وخت لپاره توقیف کړل تر څو چی صندوقونه ډک کړل. ظاهرا 35 کسانو رایه ورکړی مګر د انتخاباتو کارکونکو په سل ګونو رایی شمیرلی دی. د هلمند ولایت د ګرشک د ولسوالی ولسوال رایه د کرزی په ګټه صندوقونو ته اچولی او مستقیما یی د رایی بکسونه د شمیرنی ځای ، د ولایت مرکز ته انتقال کړی دی. د هلمند ولایت د ناد علی په ولسوالی کی صندوقونه د یو ولایتی شورا د غړی په کور کی ډک شوی او د شمیرنی ځای ته انتقال شوی دی. . د هلمند ولایت د ناوه په ولسوالی کی افغان ملی پولیسو یو اتخاباتی مرکز خپل کورته انتقال کړی او صندوقونه یی ډک کړی.د زابل ولایت د شهر صفا په ولسوالی کی 8 د رایه صندوقونه چی د زنانه مرکزونو نه وو د انتخاباتو د کارکونکو په کورونو کی مخکی له دی چی انتخابات پیل شی ډک شوی دی. د ارزګان ولایت د ترین کوټ په ښار کی د رایی صندوقونه د یو پخوانی حکومتی چارواکی په محل کی ډک شوی دی. د ارزګان ولایت د ترینکوت په ښار کی د کاندیدانو نماینده ګانو 36 رایی شمیرلی دی ، مګر کله چی د ورزی په آخر کی د نماینده ګانو په حضور کی رایی وشمیرل شوی جمهور ریس کرزی 2252 رایی درلودی او همدا رنګه نورو کاندیدانو. د ارزګان ولایت د دهراود په ولسوالی کی افغان ملی پولیسو یو ورز وروسته د انتخاباتو نه پاتی رایی صندوقونه ته اچولی دی او د راپورونو له مخی د ارزګان د چوره په ولسوالی کی د رایی صندوقونه چی د ولایتی شورا د انتخاباتو رایی درلودلی ورکی شوی دی. د هلمند ولایت د لښکرګاه په ښار کی د ټاکنو د خپلواک کمیسون کارمندانو د ځانګړو کاندیدانو په ګټه اکثره رایی پاڼی په نښه کړی، د زابل په ولایت کی چارواکو او د ټاکنو د خپلواک کمیسون کارمندانو د ځانګړو شورا ولایتی کاندیدانو په ګټه رایی پاڼی په نښه کړی او د اورزګان ولایت د ترینکوټ په ښار کی د ټاکنو د خپلواک کمیسون چارواکو رای ورکونکو ته رایی پاڼی ندی ورکړی البته د ځانګړو کاندیدانو په ګټه رایی پاڼی په نښه کړی.
[85]

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د غزنی ولایت، اندړ ولسوالی د اکثره کلیو څخه زیات شمیر رایی ترلاسه شویدی. لکه چه ده نانی په کلی کی چیری چه 1600 اوسیدنکی ژوند کوی خو 25000 رائی د کرزی په نفه شمیرل شوی دی. د غزنی په گیلان ولسوالی کی هم یو شمیر د رائی اچونو صندوقونو مخکی له دی چه مرکزونه پرانستیل شی ډک شوی وو. د پکتیا د حاجی احمد خیل په ولسوالی کی د ولایتی شورا دوو نوماندو د رایی پاڼی راغوندی کړی او د رایی اچونی مرکز ته نژدی یو کور ته انتقال اوصندوقونوکی ځای پر ځای کړی. د ټول ټاکنو خپلواک کمیسون غړو د اټکل له مخی پډغو درغلیو کی گډون درلود. د پکتیا د پټان په ولسوالی کی هم د رای اچونو صندوقونه د ټول ټاکنونه یو ورځ مخکی ډک شوی وو. د پکتیا په شرنه ولسوالی کی لیدل شوی وو چه 337 نتو په سهار که رائیه ورکړی وه او 5 ساعته ورسته داسی معلومیده چه گواکی 3038 خلګو رائیه وکړی ده. د ورځی په اوږدو کی رایه اچونکی په بربنډه بڼه لیدل کیده. او هم په دی مرکز کی یو نفر د رای اچولو د 5 کارتونوپه درلودلو سره څو ځلی رای ورکولو پاڼی په نښه کړی و. د پکتیا په ولایت کی د دند پټان چمکنی, جانی خیل او د احمد خیل په ولسوالیو کی د ټول ټاکنونه یو ورځ مخکی صندقونه ډک شوی او د پکتیا ولایت د زورمت ولسوالی، د رایی اچونی د مرکزونو د بندیدلو تر مخه د ټاکنو د خپلواک کمیسون چارواکو د کرزی او شورا ولایتی نمایندګانو ته اجازه ورکړه چه رایی پاڼی په نښه کړی.
86

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د ننگرهار د چپرهار په ولسوالی که د ښځینه د رای اچولو په مرکز کی د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون غړو دری صندوقونه د ولایتی شورا د یو خاص نوماند به گټه ډک کړی و. د ننگرهار ولایت د جلال آباد په ښار کی د رای اچولو په مرکز کی د صندوقونو مهر و لاک شکولی شوی وو او رای په کی اچول شوی و. د لغمان ولایت د مهترلام ولسوالی په کنده کلی کی د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون کارکونکو د یوی ولایتی شورا کاندید په نفه ۳۰۰ رایی اضافه کړی د راپورونو له مخی یوازی ۱۰۰ ښځو رایه ورکړی خو 400 رای ثبت شوی وی. د کنړ ولایت د اسمر په ولسوالی کی د رای ورکولو پاڼی د جمهوری ریاست خاص نوماند ته په نښه شوی وی. او د غازی آباد په ولسوالی کی هم د جمهوری ریاست د خاص نوماند صندوقونه ډک وو او د ولایتی شورا گانو د نوماندو سندوقونه تش وو
87

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د کاپیسا د نجراب په ولسوالی د غازی جمیل د رای اچونی په مرکز کی د نوماندو استازو صندوقونه یی ډک کړی و. د کاپیسا ولایت د کوهستان په ولسوالی کی یو کس د رای اچولو صندوق خپل کورته انتقال او په خپل گټه یی ډک کړ. د لوګر په پل علم سار کی د ولایتی شورا نوماندو د رای اچولو صندوقونه په خپلو او د ولسمشر کرزی په گټه ډک کړی. او همدا شان د عبدالله احمد زی د رای اچولو په مرکز کی د ولایتی شورا یو نوماند ټول د رای اچولو صندوقونه په دغه مرکزکی ډک کړی و. د لوگر په برکی برک ولسوالی کی او د کاپیسا په تګاب ولسوالی کی د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون غړو د ولایتی شورا نوماندو د خپل ځان او د ولسمشر کرزی په گټه د رای اچولو صندوقونه ډک کړی و. د کاپیسا د کوه بند ولسوالی په ارب خیل او بولغین مرکزونو کی د ولایتی شورا نوماند د جعلی رایو په کار ولو تورن شوی و. د کوهستان په ولسوالی کی دوه صندوقونو د مرکز نه د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون د یو غړی لخوا کورته وړل شوی و. د کاپیسا د نجراب ولسوالی په قازی عبدلجمیل مرکز کی د ولسمشر کرزی په گټه رای اچول شوی و . د لوګر ولایت د چرخ په ولسوالی کی یو شمیر صندوقونه ورک شوی و او سو ساعته وروسته د جعلی پاڼی څخه ډک پیدا شول. د لوگر ولایت په خوشی ولسوالی کی د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون غړو د ولسمشر د یو خاص نوماند د ځانگړی هسی په درلودلو سره تورن و. د لوګر په پل علم شار کی حینو صندوقونو د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون د غړو لخوا د ولایتی شور د نوماندو په گټه ډک شول. د لوګر د هزره په ولسوالی کی د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون غړو صندوقونو ته د ولایتی شورا د نوماندو به نفه د جعلی رای په اچولو کی تورن وو. اوهم دا شان په همدی ولسوالی کی د ولایتی شورا یو نوماند د رای اچولو صندوق د مرکز نه خپل کورته انتقال او د خپل حان په گټه 1800 رایی پکی واچول. د وردک ولایت په میدان ښار ولسوالی کی د رای اچولو یو مرکز د دولت د دښمنانو د تهدید لمخی تړل شوی و او ورسته داسی معلوم شو چی 80 رایه د حامد کرزی په گټه اچول شوی و. د وردک د سید آباد په ولسوالی کی د رای اچولو صندوقونو د پولیس لخوا ډک شول. په دغه ولسوالی کی ټول ټاکنوته د خلګو د نه گدون سره سره د کمیسون لخوا د رای اچولو دیر لوړ کچه بیان شول. د کابل شار په PD/18 د ولسمشر کرزی استازو د دوه مرکزونو څخه صندوقونه انتقال او ډک شوی ثندوقونه بیرته راوړل شول. د کابل په ښار د کمیسون غړو د ده کابل او گل خانه په مرکزنو کی صندوقونه ډک کړل. د کابل په ولایت کی ځینو استازو د شپی لخوا 70000 رایه د کرزی په گټه رای اچونو صندوقونو کی واچول. د پروان ولایت، چاریکار ولسوالی، درایی ورکولو په بعضی مراکزو کی د ټاکنو د خپلواک کمیسون چارواکو د کرزی په گټه رایی پاڼی په نښه کړی. د لوګر په ازرا ولسوالی کی، د رایی په یوه محل کی، د شورا ولایتی یوه کاندید او د هغه مسلح نفرو رایی پاڼی په نښه کړی، او د پنجشیر په خنجی ولسوالی کی د ټاکنو خپلواک کمیسون چارواکو د شورا ولایتی کاندیدانو په گټه رایی پاڼی په نښه کړی.
88

د سپتمبر 7, 2009 د تول تاکنو د شکایاتو کمیسون د کمیسون د کندهار د ولایت د 51 مرکزنو نتیجی باطل اعلان کړ، د سپتمبر 7, 2009 د تول تاکنو د شکایاتو کمیسون د غزنی د ولایت 27 مرکزنو نتیجه باطل اعلان کړ. فیصله شماره ,A09/007042, A09/00/7371 ECC A09/00/6650 د سپتمبر 8, 2009 د تول تاکنو د شکایاتو کمیسون د پکتیا د ولایت 5 مرکزنو نتیجه باطل اعلان کړ. فیصله شماره A09/00/5033 ای،سی،سی
89

یو خپلواکه ملکی ځارونکی
90

ECC order 2009-9-8 (8 September 2009) 116 http://www.ecc.org.af
91

د تول تاکنو خپلواک کمیسون په هر مرکز کی 540 رایه اچونکی تخمین کری و
92

ECC order 2009-9-8 (8 September 2009)

[93] په مرکزی زون د ورک ولایت د سید آباد په ولسوالی کی د هفته سیا, شش قلعه؛ لورمسی خیل؛ هوسا خیل او سلطان خیل په ساحو کی ټول رای اچونکو د ولسمشری په ګټه خپل رایه و کارول. په دغه ساحو کی بل هیڅ کا ندید ته رایه نده ورکړل شوی (یادونه: د ټاکنو خپلواک کمیسون رسمی نتایج)

[94] سمیز قومندانان چه د متنفز سړی په صفت په ټولنه کی مطرح دی: دوی عموما په ثبت یا نا ثبت شوی سلاح سنبال وی

[95] د رایی ورکولو په ساحو کی د ټاکل شوی مودی څخه وروسته د ټاکنو د قانون د ۳۸ او ۴۳ مادی ماتونه ده

[96] یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی په پکتیا ولایت د ګردیز په ښار کې د حامد کرزی پلویانو د خلکو لپاره ډوډۍ برابره کړې وه څو هغوي د ده په ګټه رایه واچوي؛ په جنوب کې په هلمند ولایت د لشکرګاه په ښا رکې د رمضان بشردوست پلویانو کمپاین وکړ او ښځې یې رهبري کولې، په همدې ښار کې د ولایتي شورا د یوه نوماند پلویانو د رایې اچونې د مرکز څخه بهر کمپیان وکړ، د کندهار ولایت د کندهار په ښار کې ښځینه رسمی چارواکو د مشخصو نوماندانو د ولایتي شورا لپاره کمپاین وکړ؛ او په لشکرګاه کې د ډاکټر عبد الله او ډاکټر بشردوست او د ولایتي شورا د یوه نوماند لپاره د رایې اچونې په مرکز کې کمپاین وکړ

[97] یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د فاریاب په ولایت کې د خلکو یو لوی ګروپ د رایې اچونې د مرکز څخه بهر د مختلفو کاندیانو پوسترونه ګرځول؛ د بلخ ولایت مزار شریف په ښار کې د ولایتی شورا د کاندیدانو استازو د رایې اچونې په مرکزونو کې د ننه کمپاین کاوه. د فاریاب په ولایت کې محلي اربابانو، د شورا مشر او د سیاسي ګوند پلویانو د مشخصو ولایتي شورا د نوماندانو لپاره کمپاین وکړ او رایه اچوونکې یې دې ته هڅول. سمنګان ولایت د ایبک په ښار کې د ډاکټر عبد الله پلویانو د دریو مرکزونو په نږدې کې کمپاین وکړ؛ د سرپل ولایت د سوزمه قلعه ولسوالی کې حکومتي چارواکو د حامد کرزی په ګټه کمپاین وکړ؛ د همدې ولسوالی په یوه مرکز (خانیقا) کې د ساحې مدیر د حامد کرزی په ګټه کمپاین کړی دی، د سرپل ولایت ولسمشریزه کاندیدانو د رایه اچوونکو لپاره ترانسپورتي وسیلې برابرې کړي او هغوي ته یې له ۵۰ تر ۱۰۰ افغانیانو پورې نغدې روپۍ ورکولې چې د مشخصو نوماندانو لپاره رایې وکاروي

[98] یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د نورستان ولایت په وامه ولسوالۍ کې ملاتړو د رایه اچوونې په مرکزونو کې کمپاین کولو څو چې د یو ځانګړی نوماند د ولایتی شورا د څوکۍ ملاتړ تر لاسه کړي او همدارنګه د ولسمشر کرزی لپاره؛ د ننګرهار ولایت د سره رود په ولسوالۍ کې د ولسمشر کرزی ملاتړو د رایه اچوونې د مرکزونو د ننه کمپاین درلود، د ننګرهار ولایت د سره رود د ولسوالۍ د کوک خیل د رایه اچوونې په مرکز کې د ډاکټر عبدالله عبد الله ملاتړو د رایه اچوونې په مرکز کې کمپاین درلود، د ننګرهار د ولایت په جلال آباد کې د ولایتي شورا یو نوماند ۳۰۰ شالونه د مجبور آباد د ښځینه د رایه اچوونې مرکز ته واستول څو چې هغه ښځینه نوماندانو ته وویشل شي، د ننګرهار ولایت د سره رود په ولسوالۍ کې په هغه مرکز کې چې د فقرالله په لیسه کې وو د حامد کرزی ملاتړو د حامد کرزی او د ولایتی شورا د یو تن نوماند پوسترونه د رایه اچوونې د مرکز د ننه د ځان سره درلودل، د ننګرهار ولایت د سره رود په ولسوالۍ کې د رایه اچونې په یوه مرکز کې چې په دوه سرکه ساحه کې وو د ولسمشر کرزی ملاتړو د رایه اچوونې د مرکز د ننه کمپاین درلود، د ننګرهار ولایت د شیرزادو په ولسوالۍ کې د ولایتي شورا د یو تن نوماند ملاتړو او ډاکټر عبد الله عبد الله کمپاین کوونکي ولیدل شول چې د کوټې خیل د رایه اچوونې د مرکز د ننه یې کمپیین درلود، د لغمان ولایت د مهترلام بابا په ولسوالۍ کې د کوخیل د رایه اچوونې په مرکزې کې د ډاکټر عبدالله عبد الله ملاتړو د رایې اچوونې د مرکز د ننه کمپاین کولو او د نورستان ولایت د پارون په ولسوالۍ کې په ۸ د رایه اچوونې په مرکزونو کې چاروکو د ولسمشر کرز ي لپاره کمپاین درلود

[99] د ټاکنو د شکایتونو د کمیسیون د رایو اچوونو او رایه شمیرنې په اړه د شکایتونو د ارزونې لنډیز (۲۳ اګست- ۱۴ سپتمبر، ۲۰۰۹) http://www.iec.org.af

[100] یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د ننګرهار ولایت په جلال آباد کې د ولایتي شورا یو تن نوماند ۳۰۰ دانې شالونه د رایې اچوونې یو مرکز ته واستول څو چې ښځینه رایه اچوونکو ته وویشل شي (پورته یې وګورئ)

[101] یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د نیمروز ولایت د زرنج په ښا رکې د حامد کرزی د پوسټرونو سره نقلیه وسیلې ولیدل شوې چې خلکو ته یې بسکیټ، کیکونه او ګرم خواړه ویشل.

[102] یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د فاریاب ولایت په پشتون کوټ ولسوالۍ کې د نوماندانو استازو رایه اچوونکو ته لارښوونه کوله چې د ولایتي شورا د یو ځانګړی نوماند لپاره رایه ورکړي. د سمنګانو ولایت د خرم واسرباغ په ولسوالۍ کې د یو تن محلي قوماندان او د ټاکنو د خپلواک کمیسیون چارواکو رایه ورکوونکو ته لارښوونه کوله چې د ولایتي شورا او جمهوری ریاست د یو ځانګړی نوما ند لپاره رایه ورکړي، د فاریاب ولایت په پشتون کوټ ولسوالۍ کې د ټاکنو د خپلواک کمیسیون چارواکو د وړاندې څخه د ولایتی شورا د یو ځانګړی نوماند لپاره د رایو پاڼې په نښه کړې وي، د فاریاب ولایت د خواجه سبزپوش په ولسوالۍ کې د ټاکنو د خپلواک کمیسیون چارواکو رایه اچوونکو ته لارښودنه کوله چې د یو خاص نوماند لپاره رایه ورکړي (پخوانی قوماندان)، هغوي پخپله د رایه اچوونې د پردې تر شا ولاړو او د هغوي له خوا یې رایې واچولې چې دغه شخص د ولایتی شورا د نوماند سره تړاو درلود، همدارنګه یو پخوانی د سیمې قوماندان هم لیدل شوی دی چې رایه اچوونکو ته یې لارښودنه درلودله، د بلخ ولایت د مزار شریف په ښار کې د ټاکنو د خپلوا کمیسیون چاروکو رایه ورکوونکو ته وویل چې یو ځانګړی نوماند ته رایه ورکړي او د فاریاب ولایت د غورماچ په ولسوالۍ کې د نوماندانو استازي، نورو رایه ورکوونکو او غیر مسوولو کسانو رایه ورکوونکو ته لارښوونه کوله او د ټاکنو خپلواک کمیسیون ځینې چارواکي ولیدل شول چې رایو ورکوونکو ته یې د یو ځانګړی نوماند لپاره د رایه اچوونې د پردې ترشاره مشوره ورکوله

103

يوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون نوټ کړی د کندهارو لايت د سپين بولدک په ولسوالۍ کې دولتي چارواکو او ملي پوليسو خلک تهديدول څو حامد کرزی ته رايې ورکړي، د کندهار ولايت د کندهار په ښار کې د ټاکنو د خپلواک کميسيون ښځينه چارواکو بې سواده ميرمنې دې ته هڅولې چې عبد الله عبد الله ته رايې ورکړي، د کندهار ولايت د کندهار په ښار کې سرحدي پوليسو رايه ورکوونکو ته لارښوونه وکړه چې حامد کرزی ته رايه ورکړي، د کندهار ولايت د ژيړی په ولسوالۍ کې ملي پوليسو او د ټاکنو د خپلواک کميسيون چارواکو په ولايتي مرکزونو کې رايه ورکوونکي دې ته راوبلل چې د ولايتي شورا يو نوماند ته رايې ورکړي. د کندهار ولايت د ريګستان په ولسوالۍ کې افغان سرحدي پوليسو رايې ورکوونکو ته لارښوونه درلودله چې حامد کرزی ته رايې ورکړي، د کندهار ولايت د شورابک په ولسوالۍ کې افغان سرحدي پوليسو رايه ورکوونکو ته لارښوونه کوله چې حامد کرزی ته رايه ورکړي، د ارزوګان ولايت د ترينکوټ په ښار کې يو تن دولتی چارواکي او د يو تن ولايتي شورا د نوماند نماينده رايه ورکوونکو ته وويل چې حامد کرزی او يو تن د ولايتی شورا نوماند ته رايې ورکړي، د ارزوګان ولايت د دهراود په ولسوالۍ کې يو تن دولتي چاروکی رايه ورکوونکو ته هدايت وکړ چې ډاکټر عبد الله عبد الله ته رايې ورکړي، د اروزګان د ولايت د چوره په ولسوالۍ کې ملي پوليسو رايه ورکوونکو ته وويل چې حامد کرزی ته رايې ورکړي ،او نيمروز ولايت د دلارام په ولسوالۍ کې يو تن د ولايتي شورا نوماند د لنډ وخت لپاره د پوليسو له خوا په دې وجه ونيول شو چې رايه ورکوونکو ته يې مشوره ورکوله چې ډاکټر عبد الله عبدالله ته رايې ورکړي

104

يوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون نوټ کړی چه د بغلان په ولايت کې د ټاکنو د خپلواک کميسيون چارواکي د رايې اچوونې د پردې تر شا ولاړل څو رايه ورکوونکي دې ته راوبولي چې ډاکټر عبد الله عبد الله ته رايې واچوي، د کندز ولايت د کندز په ښار کې يو تن دولتی چارواکي رايه ورکوونکو ته لارښودنه وکړه چې ډاکټر عبد الله عبد الله ته رايه ورکړي، د کندز ولايت د کندز په ښار کې يو تن محلي قوماندان رايه ورکوونکو ته لارښوونه وکړه چې ډاکټر عبد الله عبدالله ته رايې ورکړي، د بدخشان ولايت د دره ايم په ولسوالۍ کې هغه ملي پوليس چې د رايه اچوونې د مرکز د امنيت لپاره ځای پر ځای کړای شوی و، د منجی په کلی کې يې رايه ورکوونکی ووهل او د دې لپاره يې وګواښل چې حامد کرزی ته رايی ورکړي، د بدخشان ولايت د خاش په ولسوالۍ کې هغه پوليس چې د رايه اچوونې د مرکز د امنيت د ساتنې لپاره ځای پر ځای کړای شوی وو د ډارکن په کلی کې يې رايه ورکوونکی ووهل څو هغوي تر تهديد لاندې راشي او حامد کرزی ته رايې ورکړي. د بدخشان ولايت د کشم په ولسوالۍ کې يو محلي قوماندان خلکو ته لارښودونه وکړه چې ولسمشر کرزی ته رايې ورکړي د بدخشان ولايت د جرم په ولسوالۍ کې د چنګ په کلی کې د پارلمان د يو تن د کورنۍ غړی خلک په دې وګواښل چې حامد کرزی او د ولايتی شورا يو ځانګړی نوماند ته رايې ورکړي، د بغلان ولايت د دهانه غوري په ولسوالۍ کې يو تن محلي قوماندن د خپلو وسله والو کسانو سره خلک وډارول چې ډاکټر عبد الله عبد الله ته رايې ورکړي

105

يوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون نوټ کړی د کنر ولايت په مرکزکی يو زيات شمير د نوماندو استازو د ټول ټاکنی د کارکوونکو په حضور کی خلکو ته لارښوونه کوله چه خپله رايه دخاص نوماند په ګټه وکاروی. د ننګرهار ولايت د سرخرود د ولسوالی کی د فخرالله د ليسی د تاکنو په مرکز کی د کرزی پلويانو خلګو ته لارښوونه کوله چه جمهرريس کرزی ته رايه ورکړی. دننګرهار ولايت د حصارک او سرخرود د ولسواليود کوشکک په مرکز کی د ولايتی شورا يوه نوماند دخپلو وسله والو په مرسته خلګ تهديدول چه دته رايه ورکری. د ننګرهار ولايت دسرخرود د ولسوالی د غوچک په انتخاباتی مرکز کی د ټول ټاکنو کارکوونکو خلکو ته لارشوونه کوله چه د ولايت شورا يوه کانديد ته رايه ورکړی.د ننګرهار ولايت د کامی په ولسوالی کی دولايتی شورا کانديد او د هغه وسله والو خلګ تهديدول چه دته رايه ورکړی. د نورستان ولايت د ويګل په ولسوالی کی دولايتی شورا کانديد خلګ تهديدول چه دته رايه ورکری.دکنر ولايت په اسعدآبادکی دانتخاباتو کارکوونکی ديوه ولايتی شورا د کانديد د پلويانو په واسطه ووهل شول او ددوی د رايه ورکوونکو د ثبتولو کارتونه يی واخيستل

106

يوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون نوټ کړی د کابل ولايت د قره باغ دباغ علم د حاجی خليل د کور په مرکز کی يوه کس خلګو ته لارښوونه کوله. دکابل ولايت د قره باغ ولسوالی په سنګ سبز کی د انتخاباتو يوه کارکوونکی کوښښ کاوه رايه ورکونکی و هڅوی چه عبدﷲ عبدﷲ ته رايه ورکړی. د کابل ولايت د مير بچه کوت ولسوالی د قشقار جومات ، داد مست ، پغمان قشنګ متوسطه او قلعه ملک لمرنی مکتب په مرکزونو کی د شورا غړيو رايه ورکونکوته هدايت ورکاو چه داکتر عبدالله عبدالله او بعضی ولايتی شورا کانديدانوته رايه ورکړی. د کابل ښار په لسمه ناحيه (پی دی 10) کی د جمهور ريس کرزی د کمپاين مسول خلګ تهديدول چه کرزی ته رايه ورکړی. د کابل ولايت د شکردری د ولسوالی د بهزادی کلينيک ، کلای و زير،دره شکر د ليسی ،شاه مردان او دشکر دری د ليسی په مرکزونو کی د داکتر عبدﷲ عبدﷲ استازو، بعضی مشرانو او د انتخاباتو کارکوونکو خلګ تهديدول چه عبدﷲ عبدﷲ ته رايه ورکړی. د کابل ولايت د کابل په شارکی د انتخاباتو کارکوونکو خلګ تهديدول او د بعضی کانديدانو په ګته يی هدايت ورکاوه. د کابل ولايت د کابل ښار د 500 فاميلی د ليسی په مرکز کی د ليسی کارکوونکی خلک تشويقول چه کرزی ته رايه ورکړی. د کاپيسا ولايت په کوبند ولسوالی کی د ولايتی شورا کانديد خلک ی تهديد ول چه د ته رای ورکی. د جمهوری رياست کانديد د ولايتی شورا استازی تهديدول. د کاپيسا ولايت د نجراب په ولسوالی کی زينو مرکزونوته نژدی وسله والو کسانو خلګوته لارښونه کوله چی يوی زنانه دولايتی شورا کانديدی ته رای ورکړی. د پروان ولايت د سالنګ په ولسوالی کی د باغ ميدان په مرکز کی يو مرکزی کارکونکی خلګو ته لارښونه کوله چی جمهور ريس کرزی ته رايه ورکړی.د پروان ولايت د سرخ پاسا په ولسوالی کی يو قوماندان او د هغه کسانو خلک په وسلی تهديدول

107

يوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون نوټ کړی د سمنګان ولايت د خرم او سارباغ ولسوالی کی د يو محلی قوماندان پلويانو او د انتخاباتو کارکونکو رايه ورکونکو ته لارښونه کوله چی ځانګړی ولايتی شورا او جمهوری رياست کانديد ته رايه ورکړی. د فارياب ولايت د پښتون کوټ په ولسوالی کی د انتخاباتو کارکونکو د يو خاص ولايتی شورا کانديد په کټه رايه وکارولی. د بلخ ولايت د مزار په ښار کی د ټاکنو کارکونکو خلګوته هدايت ورکاوه چی رايه ورکړی. د فارياب ولايت د غورماچ په ولسوالی کی د ټاکنو

کارکونکو په انفرادی شکل خلګوته د پردی شاته لاربنونه کوله چی یو خاص کاندید ته رایه ورکړی. د کندز په ولایت کی د اتخاباتو کارکونکو بیسواده رایه ورکونکو ته ویل چی جمهور ریس کرزی او بعضی ولایتی شورا کاندیدانوته رایه ورکړی. د ننګرهار ولایت د سرخ رود ولسوالی د غوچک د رایه ورکولو په مرکز کی د اتخاباتو کارکونکو خلکو ته لارشونه کوله چی د ولایتی شورا یو کاندید ته رایه ورکړی. د کندهار ولایت د کندهار په شار کی د ټاکنو زنانه کارکونکو ښځینه رایه ورکونکی تشویق کول چی داکتر عبدالله عبدالله ته رایه ورکړی. د کابل ولایت د شکر دره ولسوالی د بهزادی کلینیک،قلعه وزیر، دره شکر لیسه ، شاه مردان ، شکر دره د لیسه په مرکزونوکی د ټاکنو کارکونکو خلګ تهدیدول. د کابل ولایت د کابل په ښار کی د ټاکنو کارکونکو په قلعه نظر او محمد آصف مایل د مکتب په مرکزونوکی خلګ تهدیدول او هدایت ورکاوه چی بعضی کاندیدانوته رایه ورکړی. د پروان ولایت د سرخ پارسا ولسوالی د عبدالروف شهید د مدرسی په مرکز کی د انتخاباتو کارکونکو خلګوته لاربنونه کوله چی خپلی رایه داکتر عبدالله عبدالله ته ورکړی
108

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د کندز ولایت د کندز په ښار کی یو حکومتی چارواکی خلګوته لاربنونه کوله چی داکتر عبدالله عبدالله ته رایه ورکړی. د بدخشان ولایت د دره ایم ولسوالی د مونجی په کلی کی د افغانستان ملی پولیس چی د مرکزونه د ساتلو وظیفه درلوده خلګ وهلی او تهدید کړی چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د بدخشان ولایت د خاش ولسوالی د درکین په کلی کی د افغانستان ملی پولیس چی د مرکزونه د ساتلو وظیفه درلوده خلګ وهلی او تهدید کړی چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د کنړ ولایت په اسعد آباد کی د زنانه چارو د ریاست په انتخاباتی مرکز کی یو حکومتی کارکونکی زنانه رایه ورکونکی تشویقول چی یو خاص ولایتی شورا کاندید ته رایه ورکړی. د کندهار ولایت د سپین بولدک په ولسوالی کی حکومتی کارکونکو او افغان ملی پولیسو رایه ورکونکی تهدید ول چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. افغان سرحدی پولیس 5 لیدونکی او د کاندیدانونه نماینده ګان کله چی دوی د صندوقونه د دکه ولو په باره کی شکایت وکړ د لند وخت لپاره ونیول. د کندهار ولایت د کندهار په ښار کی د افغان سرحدی پولیسو خلګوته لاربنونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د کندهار ولایت د زیری ولسوالی کی افغان ملی پولیسو رایه ورکونکوته لاربنونه کوله چی د ولایتی شورا کاندید ته رایه ورکړی. د کندهار ولایت د ریګستان او شورابک په ولسوالیو کی افغان سرحدی پولیسو خلګوته یی لاربنونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته ورکړی.د ارزګان ولایت د ترینکوت په ښار کی یو حکومتی چاراوکی زنانوته لابنونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د ارزګان ولایت د چوره په ولسوالی کی افغان ملی پولیسو خلګوته لاربنونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د پروان ولایت د سالنګ په ولسوالی کی د باغ میدان په انتخاباتی مرکز کی یو حکومتی چاراوکی خلګوته لاربنونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی
109

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د کندهار ولایت د کندهار د ښار، ریګستان او شورابک ولسوالیو کی افغان سرحدی پولیسو خلګوته لاربنونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د ارزګان ولایت د چوره په ولسوالی کی افغان ملی پولیسو خلګوته لاربنونه کوله چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د ارزګان ولایت د دهراود په ولسوالی کی یو حکومتی چاراوکی خلکوته لاربنونه کوله چی داکتر عبدالله عبدالله ته رایه ورکړ
110

د بیطرفی اساس په دغه متن کی داسی تعریف شوی چی حکومتی چاراوکی خپلی دندی په مکمله بیطرفی په شمول ددی چی دولتی منابعی د یو خاص کاندید په کته وانچوی سر ته ورسوی. د افغانستان د اساسی قانون 50 ماده او جمهوری ریاست د 2009، کال د می د میاشتی اعلامیه په اتخاباتو کی د حکومتی چاراواکو د نه مداخلی په هکله وګوری
111

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی د فاریاب ولایت د خواجه سبز پوش په ولسوالی کی یو پخوانی قوماندان لیدل شوی چی خلګوته یی د انتخاباتی مرکز په دننه کی هدایت ورکاوه. د سمنګان ولایت د خورم او سارباغ په ولسوالی کی د یو محلی قوماندان پلویانو رایه ورکونکو ته د یو خاص ولایتی شورا او د جمهوری ریاست د کاندید په ګته هدایت ورکاوو.د کندز ولایت د کندز په مرکز کی یو محلی قوماندان خلګوته هدایت ورکاوو چی داکتر عبدالله عبدالله ته رایه ورکړی.د بدخشان ولایت د کشم په ولسوالی کی یو محلی قوماندان خلکوته هدایت ورکاو چی جمهور ریس کرزی ته رایه ورکړی. د بغلان ولایت د دند غوری په ولسوالی کی یو محلی قوماندان او د هغه وسلوالو خلګ یی تهدید وول چی داکتر عبدالله عبدالله ته رایه ورکړی. د ننګرهار ولایت د سرخ رود او حصارک په ولسوالیو کی یو د ولایتی شورا کاندید او د هغه وسلوالو کسانو خلګ تهدید وول چی دته رایه ورکړی. د ننګرهار ولایت د کامه په ولسوالی کی د ولایتی شورا کاندید رایه کرکونکی یی تهدید وول.د کاپیسا ولایت د نجراب په ولسوالی کی وسله والو کسانو د انتخاباتی مرکزونه ته نژدی خلګوته یی هدایت ورکاو چی یو زنانه ولایتی شورا کاندید ته رایه ورکړی. د پروان ولایت د سرخ پارسا په ولسوالی کی یو محلی قوماندان او د هغه وسله والو کسانو خلګ تهدیدول چی یو خاص کاندید ته رایه ورکړی
112

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د کاپیسا ولایت د کوهستان اول او کوهستان دویم او محمود راقی ولسوالی او د لغمان ولایت د الینګار له ولسوالی څخه شکایتونه رسیدلی دی
113

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چې د کابل ولایت د سروبی په ولسوالی کې د قلعه کلان د مسجد په رایه اچونې مرکز کې رایه اچوونکو څو ځله د څو مشخصو نوماندانو په ګټه چې د ولایتي شورا لپاره نوماند و، رایه اچول شوې ده. دغه کار د شهرک سروبی کلینیک مرکز د شهرک په لومړنی ښوونځي مرکز کې، د دارای مسجد په مرکز، د هودخیلو د نجونو د منځنۍ ښوونځی مرکز د غازی الله یار د مسجد په مرکز، د شیر خان مسجد په مرکز د تورکاڼي ملک کریم په مرکز کې شوی دی؛ د خاک جبار په ولسوالی کې، د کابل ولایت د ملنګ شاه رسول په رایې اچونې مرکز، او زندان ولی خان د منځڼنی ښوونځی به مرکز کې رایه اچوونکو څو ځله خپل کارتونه کارولی دي، د کاپیسا ولایت په محمود راقی ولسوالی کې د زراعت په رایې اچونې مرکز کې رایه اچوونکو څو ځله د مشخص نوماند په ګټه چې د ولایتي شورا لپاره کاندید و، کارتونه کارولی دي؛ د کاپیسا ولایت د کوهستان اول او محمود راقي په ولسوالیو کې رایه اچوونکو سره څو کارتونه موجود وو او هر ځلې یې له ګوتو څخه د تېلو په ذریعه د رنګ د پاکولو

وروسته بیا رایه اچولې ده؛ د کوهستان دویم ولسوالی کې د ولایت د چارواکو د کورنۍ غړي څو ځلې د رایې اچوونې لپاره راوړی دي، دې ښځینه غړو خپلو ګوتو څخه رنګ پاک کړی وو او بیا یې رایه اچولې ده؛ د لوګر ولایت د محمد اغا ولسوالی کې رایه اچوونکو څو ځله د سهاک ستانکزی په ګټه څو ځلې خپل کارتونه کارولی دي؛ په جنوب شرقي برخه کې د سید کرم په ولسوالی کې، د پکتیا ولایت د ظاهر خان هاوس مرکز ویلی دی چې ځینې رایه اچوونکو څو څو کارتونه درلودل. په شرقي برخه کې، په سنګر، وارنتا او سخره مرکزونو کې د الینګار ولسوالی او د لغمان ولایت د قرغه ای ولسوالۍ، د شهیدانو او کاکاس په مرکزونو کې شک شوی و چې رایه اچوونکو څو ځلې خپل کارتونه کارولی دي، د ننګرهار ولایت په بټې کوټ ولسوالی کې رایه اچوونکې د ولایتي شورا لپاره ډیروو (۲۸۰۰) او د ولسمشریزو ټاکنو لپاره کم وو (۱۳۰۰) کله چې د رایه اچوونکو د ثبت پاڼې وکتل شوې څرګنده شوه چې په یوه ثبت کارت باندې څو ځله رایې اچول شوې وې

114

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د پنجشیر ولایت په خنج کې یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون ډیر کم شمیر ښځې لیدلی دي چې د رایې اچونې لپاره راغلې دي، سره د دې چې د رایې اچونې د مرکز په مجله کې ډیرې ښیې نتیجې ښودل شوې دي؛ دې مجلې د پنجشیر ولایت د خنجو په سیمه کې ۲۰۰ ښځې په دریو ساعتونو کې ښوولې دي. که څه هم راپورونه وایې چې د خنجو په کلی کې نږدې ۲۵۰ تنه نفوس اوسي؛ د پکتیا ولایت د ګردیز په ښار کې د منګلو د قوم له یو شمیر خلکو سره د رایې اچونې د ثبت ځینې کارتونه لیدل شوی او هغوي ویلی دي چې دوی یې د خپلو کورنیو د ښځینه غړو لپاره رایې اچوي

115

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون نوټ کړی چه د پکتیا ولایت د ګردیز په ښار کې یو شمیر نجونې د رایې اچونې په مرکزونو کې لیدلی دي؛ د غزی ولایت د ارجستان په ولسوالۍ کې رایې د نورو کسانو لپاره اچولې شوی دي ځکه چې حملې کیدلې؛ د پکتیا ولایت د سید کرم په ولسوالۍ کې د ښځو له ۱۰۵۰ ثبت کارتونو څخه استفاده شوې ده او د دې ولایت د احمد اباد په ولسوالی کې کورنیو نارینه غړی لیدل شوی دي چې د خپلو ښځینه غړو په استازیتوب رایې واچوي

116

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسون په نښه کړی چه د کابل ولایت د ده سبز په ولسوالۍ کې د کوشي، باچا صاحب لومړنی ښوونځی په مرکز کې د نورو کسانو لپاره رایې اچول شوي دي. د کابل ولایت د چاراسیاب ولسوالی د خیراباد، برج برق مسجد، قلعه نعیم او د ملالۍ شهیدې په لسیه کې د رایې اچونې په مرکزونو کې د نورو لپاره رایې اچولې شوي دي. د کاب لولایت د بت خاک په ولسوالی کې د پارلمان غړو د ثبت کارتونه غونډول او هغه یې د ولایتي شورا د مشخصو نوماندانو په نوم نښاني کول، د کاپیسا ولایت په محمود راقي ولسوالی کې د ولایتی شورا د نوماند له خوا د نورو لپاره رایه اچولې شوې ده، د همدې ولایت د کوه بند په ولسوالی کې هم د نورو لپاره رایې اچولې شوې دی؛ د کاپیسا ولایت د کوهستان او محمود راقي په ولسوالیو کې د نورو لپاره د رایې اچونه لیدلې ده؛ د پنجشیر ولایت د دورنما په ولسوالۍ کې هم دغه عمل سرته رسیدلی دی

117

په بدخشان او تخار ولایتونو او د بغلان ولایت د پلخمری په ښار کې، ماشومان د نجونو په ګډون لیدل شوی دي چې رایې اچولې دي څرنګه چه د رسمی کتونکو او نورلخوا نوټ شوی

118

یوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون له خوا د الینګار ولسوالی د سنګر، وارنتا او سخره په مرکزونو کې او د قرغه ای ولسوالی د شهیدانو او کاکاس په مرکزونو کې ماشومان د رایې اچولو په حال کې لیدل شوی دي. د ننګرهار ولایت د جلال آباد په ښار کې دوه تنه ماشومان د رایې اچونې په حال کې لیدل شوی دي. د کنړ ولایت د اسعد اباد ولایت په ولسوالی کې نږدې ۴۰ ٪ رایه اچوونکی ماشومان وو همدارنګه مشاهده کوونکو د ننګرهار ولایت د دره نور او بهسود ولسوالیو کې په ځینې مرکزونو کې ماشومان د رایې اچونې په حالت کې لیدلی دي

119

د یوناما او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون له خوا د کاپیسا ولایت به زیاتو رایه اچونې مرکزونو کې ډېر شمیر ماشومان د رایې اچونې په حال کې لیدل شوی دی، د کابل ولایت د قره باغ په ولسوالی کې درې ښځینه ماشومانو کوښښ کاوه چې رایې واچوي، د کابل په ښار د خیرخانې په ساحه کې د غلام حیدر خان په ښوونځی کې یوه تن ځوان هلک څو ځله رایې اچولې دی او هر ځل یې د خپلې ګوتې څخه رنګ پاک کړی دی، د کابل په ولایت کې څلورو تنو ماشومانو د پولیس په ۹ حوزه کې رایې اچولې دي؛ د پروان ولایت په مختلفو ولسوالیو کې لیدل شوی دی چې زیات شمیر رایه اچوونکی ماشومان وو

120 په ځینو مواردو کې دغه ستونزې د دې باعث شولې چې د رایو د مرکزونو په پرانستلو کې ځنډ راغلی

121 د زیاتو معلوماتو لپاره مراجعه وکړی د کمپاین په دوره کی د بیان د آزادی په هکله د بشر د حقوقو د خپلواک کمیسون او یوناما د سیاسی حقونو ګډ راپور ته

122

ټول ټاکنود خپلواک کمیسون د رسنیو د نظارت پروژه ۱۳ اګست ۲۰۰۹

123

18 August 2009چارواکو الیکترونیکی او چاپی رسنی د کاری قوانینو څخه په سر غړونی باندی تورنه وی د رسنیو د کمیسیون د جوړولو او ډلیز رسنیو د فعالیت د تنظیم په هکله د ټول ټاکنود خپلواک کمیسون د ۶ مادی وایی چه نه یوازی نوماند مکلف دی چه د مبارزی څخه ډډه وکړی بلکه رسنی هم د کاندیدانو د فعالتونو، د نتایجو اعلان او نشر یا د نظر پوښتنی د سروی د پوښښ څخه منع شویدی

124

د وزارت خارجه د نشراتو او معلوماتو ریاست ۱۹ اګست ۲۰۰۹

125

ایی ایف پی، ۱۹ اګست ۲۰۰۹ افغان دولت ژورنالیستان په شړولو تهدید کړی.
126

دویټرز، ۱۹ اګست ۲۰۰۹ ملګری ملتونه د افغانستان څخه د رسنیو د بندیز لیری کولو غوښتنه کوی.
127

ایی ایف پی، د نړیوال خبر، ۱۹ اګست ،۲۰۰۹ د افغان حکومت د رسنیو د بندیز پر سر تر فشار لاندی دی.
128

دویټرز، ۱۹ اګست ۲۰۰۹ ملګری ملتونه د افغانستان څخه د رسنیو د بندیز لیری کولو غوښتنه کوی.
129

د افغانستان رسنیز پړاو، د ټاکنو محلی پرګرامونه، ۲۰ اکست ۲۰۰۹ د انټر نیوز شبکه